

ЗАПИСКИ
ВОСТОЧНАГО ОТДѢЛЕНІЯ
ИМПЕРАТОРСКАГО
РУССКАГО АРХЕОЛОГИЧЕСКАГО ОБЩЕСТВА

ИЗДАВАЕМЫЯ ПОДЪ РЕДАКЦІЮ УПРАВЛЯЮЩАГО ОТДѢЛЕНІЕМЪ

Барона **В. Р. Розена.**

ТОМЪ ЧЕТВЕРТЫЙ.

1889.

(СЪ ПРИЛОЖЕНІЕМЪ ДВУХЪ ТАБЛИЦЪ.)

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.

Вас. Остр., 9 лин., № 12.

1890.

Персидскій изводъ повѣсти о Варлаамѣ и Иосафѣ.

Литературная исторія знаменитой повѣсти о Варлаамѣ и Иосафѣ до сихъ поръ еще крайне темна: намъ совершенно невѣстенъ тотъ основной текстъ, отъ котораго пошли всѣ дальнѣйшія передѣлки. Наиболѣе компетентный судья въ этомъ вопросѣ, г. Зотенбергъ, въ своемъ недавно вышедшемъ превосходномъ изслѣдованіи о книгѣ Варлаама и Иосафа считалъ таковымъ греческій. Сомнѣнія по этому поводу были уже высказаны проф. Хоммелемъ и бар. Розеномъ. Не будучи вполне убѣжденъ ихъ доводами, я рѣшаюсь однако и съ своей стороны усумниться въ первоначальности греческаго текста. Сомнѣнія мои основаны на знакомствѣ съ Лондонскою рукописью персидскаго извода¹⁾ нашей повѣсти, заключающей въ себѣ, какъ мнѣ кажется, несомнѣнно болѣе древній изводъ, чѣмъ греческій; текстъ этотъ однако, повидимому, не первоначальный, а какъ бы сведенный изъ двухъ редакцій. Не входя пока въ дальнѣйшее обсужденіе исторіи повѣсти о Варлаамѣ и Иосафѣ, я ограничиваюсь обзоромъ содержанія Лондонской рукописи. Работа эта была первоначально предпринята мною не въ видахъ напечатанія и по недостатку времени сдѣлана нѣсколько поспѣшно; но, полагая, что сообщаемый матерьялъ представляетъ самъ по себѣ значительный интересъ, я и рѣшаюсь представить его въ столь несовершенномъ видѣ. Выписки изъ текста и пересказъ нѣкоторыхъ мѣстъ сдѣланы по слѣдующему плану: начало, одна притча цѣликомъ (чтобы показать тожество съ

1) British Museum Or. 3529. foll. 33. l. 23. (foll. 1r и 33v бѣлые, причѣмъ нижняя половина fol. 33, на которой нѣтъ текста, оторвана и замѣнена поллистомъ другой бумаги) и по 1 fol. спереди и сзади, прибавленныхъ при переплетѣ. Переплетъ изъ зеленого сатѣна. Рукопись приобретена согласно надписи отъ Mr. Sidney Churchill 29 Октября 1887 г. и въ рукописномъ каталогѣ восточныхъ рукописей занесена такъ: *Kiṣṣah-i-Balūhar u Yūzāsaf, a moral Persian tale related by Ibn Bābavaih*. 18 cent. fol. (въ самой рук. даты нѣтъ). См. также З. В. О. III. 273—76.

арабскимъ текстомъ у проф. Хоммеля); краткій обзоръ той части, которая уже есть въ совершенно почти тождественной формѣ въ араб. текстѣ; подробный пересказъ того, чего нѣтъ въ араб. текстѣ; полный текстъ притчи о царевичѣ (легенда о Буддѣ) и конца повѣсти.

Приношу искреннюю благодарность К. Г. Залеману, обязательно пересмотрѣвшему со мною значительную часть персидскаго текста.

بسم الله الرحمن الرحيم

ابن بابويه عليه الرحمة و الرضوان در کتاب کمال الدین و تمام النعمة
 بسند خود از محمد بن زکریا روایت کرده است که پادشاهی بود
 در ممالک هندوستان با لشکر فراوان و مملکت وسیع و مهابت عظیم از
 5 او در نفوس رعیت او قرار گرفته بود و پیوسته بر دشمنان ظفر می یافت
 و با این حال حرص عظیم داشت در شهرها و لذتهاي دنیا و لهو
 و لعب و از متابعت هواهای نفسانی دقیقه فرو نمی گذاشت و محبوبتر
 و خیرخواهترین مردم نزد او کسی بود که او را بر اعمال ناشایست
 ستایش می نمود و قبایح او را در نظر او زینت میداد و دشمنتر و بد
 10 خواهترین مردم نزد او کسی بود که او را بتبرک آنها امر میفرمود
 و او در حوادث سن و ابتداء جوانی بمنصب فرمان فرمائی فایز گردیده
 بود و صاحب رای اصیل و زیان آور بلیغ بود و در تدبیر امور رعیت
 و ضبط احوال ایشان بغایت عارف بود و چون مردم او را با این اوصافی
 شناخته بودند لاجرم همگی بمنقاد او گردیده بودند و هر سرکش و امی
 15 او را خاضع و مطیع بود و برای او جمع گردیده بود مستی جوانی و مستی
 سلطنت و جهانبانی و بیهوشی شهوت و خودبینی و ظفر یافتن او بر
 دشمنان و اطاعت و فرمان اهل مملکتش موجب طغیان و زیادتی آن
 مستمها گردیده بود پس تکبر و تطاول می نمود و مردمان را حقیر
 میشمرد و بسبب وفور مدح و ستایش مردم اعتمادش بر تمامی عقل و
 20 رای خود زیاده میشد و او را همتی و مقصودی بغیر از دنیا نبود
 و باسانی او را میسر میشد آنچه را میطلبید و میخواست از دنیا
 ولیکن او را فرزند پسری نمی شد و جمیع فرزندان او دختر بودند
 و بیشتر از پادشاهی او امر دین در مملکت او شیوع تمام داشت

1v—2v.

[Объ Индій-
скомъ царь].

و اهل دین بسیار بودند پس شیطان دشمنی اهل دین را در نظر
او زینت داد و همت بر اضرار ایشان گذاشت و از ترس زوال ملک
خود ایشان را از مملکت خود دور کردانید و بت پرستان را مقرب
خود کردانید و برای ایشان بتها از طلا و نقره ساخت و ایشان را
تفضیل و تشریف بر دیگران داد و بتهای ایشان را سجده کرد پس مردم
چون این حال را مشاهده نمودند مسارعة نمودند بعبادت بتان و
استخفای باهل دین پس روزی پادشاه سؤال نمود از حال شخصی از
اهل بلاد خود [2r] که آن مرد را قرب عظیم و منزلت پسندیده نزد
پادشاه بود و غرض پادشاه آن بود که باو استعانت جوید [برای] بعضی
از امور خود و باو احسان نماید جواب گفتند که ای پادشاه او لباس
خواهش دنیا را از بر کنده و از اهل دنیا خلوت اختیار کرده و بعباد
پیوسته است پس این سخن بر پادشاه بسیار کران آمد و او را طلب
نمود چون حاضر شد و نظارش بروی افتاد و او را در زنی عباد و زهاد
دید او را منع و دشنام داد و گفت تو از بندگان من و از اعیان و
اشراف مملکت من بودی خود را رسوا کردی و اهل و مال خود را ضایع
کذاشتی و تابع اهل بطالت و زیان کار شدی و خود را در میان مردم
مضحکه و مثل ساختی و حال آنکه من ترا برای کارهای عظیم خود
مہبتا گردانیده بودم و میخواستم بتو استعانت جویم برای اموری که
مرا پیش آید عابد گفت که ای پادشاه اگر مرا بر تو حق نیست ولیکن
عقل ترا بر تو حق هست پس بشنو سخن مرا بی آنکه بخشم آئی و بعد
از آن امر کن بآنچه خواهی بعد از فهمیدن آنچه من میگویم و تفکر
نمودن در آن بدرستی که ترک تأمل و تدبر دشمن عقل است و حایل
میشود میان آدمی و فهمیدن اشیا پادشاه گفت که آنچه خواهی بگو
عابد گفت که میبرسم از تو ای پادشاه که ایای عتاب تو با من برای
کناهی است که بر نفس خود ضرر رسانیده ام یا در خدمت تو تقصیری
و جریمی دارم پادشاه گفت که جرم تو بر نفس خود نزد من بدترین
کناهان است و من چنین نیستم که هر کس از رعیت من که خواهد
خود را هلاک کند او را بخود وا گذارم بلکه هلاک کردن خودش نزد
من مثل آن است که دیگری از رعیت مرا هلاک کند و چون من
اهتمام در امور رعیت دارم حکم میکنم بر تو از برای تو و مؤاخذه

[Изъясненіе лю-
дей сври].

[Правовир-
ный вели-
кожа].

[Разговоръ
между царемъ
и великоже-
и-
комъ].

می‌نایم ترا برای نوزیرا که ضایع کرده خود را عابد گفت ای پادشاه
از حسن ظنّی که بتو دارم کمان دارم که مرا مؤاخذه ننمائی مگر
بجعتی که بر من تمام سازی و حجت جاری نمیشود مگر نزد قاضی و
حاکمی و کسی از مردم بر تو قاضی نیست و لیکن نزد تو قاضیان
5 هستند و تو حکم ایشان را جاری میسازی و من ببعضی از آن
قاضیان راضیم و از بعضی ترسانم پادشاه گفت کدام اند آن قاضیان
که میکوئی عابد گفت که اما آن قاضی که من بحکم او راضیم عقل
تست و اما قاضی که از او ترسانم هوا و خواهشهای نفس تست
پادشاه گفت که آنچه خواهی بگو و راست خبر خود را بمن [ده] که
10 درجه وقت این رای ترا سانس شد و کی کمره کردانید ترا عابد گفت
که اما خبر من بدرستی که در حدائث سن سخنی شنیدم در دل من
جا کرد و آن سخن مانند دانه که بکارند و پیوسته نشو و نما کند تا
درختی شد چنانچه می بینی و این قصه چنان بود که از شخصی شنیدم که
میگفت که نادان امری را که اصلی ندارد و بکار نمیاید چیزی
15 میدانند و بآن اعتقاد دارد و امری را که اصلی دارد و بکار میاید
ناچیز و باطل می انکارند و تا آدمی امر ناچیز و باطل را ترک ننماید
بآن امر ثابت و اصیل نمیرسد و کسی که نیکو نه بیند و ادراک ننماید
حقیقت آن امر حق و ثابت را [2v] ترک آن ناچیز و باطل بر او کوارا
نمیشود و آن امر اصیل و باقی آخرت است و آن امر ناچیز و باطل
20 دنیاست الخ

[Защита от-
шельника].

Слова эти внушили ему отвращение къ міру.

Проповѣдь о суетѣ мірской — до 3v. l. 5. Вторая часть
защиты. *اما آنچه گفتی ای پادشاه در ضایع کردانیدن من اهل خود*
را و ترک کردن ایشان خطا گفتی من ضایع نکردانیده ام الخ

Zavěsa spala sъ glazъ ego и онъ позналъ истинныхъ дру-
зей и враговъ (сравненія съ животными *شیر کړک سګ* روباه).
Увѣщаніе царю познать истинныхъ друзей и враговъ. О друзьяхъ.
Конечныя слова о суетѣ мірской и о вѣчномъ. (امر باقی). Пропо-
вѣдь не производитъ никакого впечатлѣнія на царя и онъ изго- 4r.l.20-4v.l.1

پس این سخنان پادشاه را هیچ فایده نبخشید و گفت
دروغ میکوئی و چیزی نیافتی و بغیر تعب و رنج و مشقت بهره نبرده

بیرون رو و در مملکت من مباش که تو خود فاسدی و دیگران را نیز فاسد می کردانی و متولد شد در ایام آن پادشاه بعد از آنکه ناامید شده بود از فرزند نربینه پسری که ندیده بودند اهل روزگار مثل و مانند او را در حسن و جمال و چندان از حصول آن فرزند شاد شد که نزدیک [4v] بود که از غایت سرور هلاک شود و کمان کرد که بتانی که در آن ایام بعبادت آنها مشغول بود آن فرزند را باو بخشیده اند الخ

[Рождение царевича].

На радостяхъ царь щедро одаряетъ храмы идоловъ (بت خانها). Сына онъ называетъ *يوداسف* (Yodās-f.) и созываетъ мудрецовъ и астрологовъ (دانشندان و منجمان), чтобы получить гороскопъ царевича. Они предсказываютъ ему неслыханное величіе, но одинъ прибавляетъ, что величіе это будетъ не земное, а величіе вѣчной жизни (بزرگی و شرف آخرت) и что онъ будетъ руководителемъ людей вѣры и благочестивыхъ людей (پیشوای اهل دین). Царь былъ огорченъ этими словами и велѣлъ отдѣлать для царевича городъ и тамъ поселить его, окруживъ довѣренными людьми, которымъ приказалъ охранять его и не допускать, чтобы онъ слышалъ такія слова какъ смерть, горе, болѣзнь и т. д. Въ это время царь былъ еще болѣе разгнѣванъ противъ людей вѣры и благочестія, потому что онъ боялся, какъ бы они не склонили его сына на свою сторону. *پادشاه* هنگام خشم در آن بر аهل دین وعبادت زیاده کردید از ترس آنکه مبادا پسر او را بجانب خود رغبت گردانند

У царя былъ визирь (و آن پادشاه را وزیر بود), которому онъ очень довѣрялъ. Народъ тоже любилъ его, но придворные завидовали ему. Однажды царь отправился на охоту и визирь съ нимъ. Встрѣча съ раненымъ подъ деревомъ. Наговоры придворныхъ на визиря, что онъ будто бы хочетъ сдѣлаться царемъ. Испытаніе со стороны царя. Раненый даетъ визирю совѣтъ.

Встрѣча съ двумя отшельниками (عابد). *پس پادشاه روزی* 5v—6r.

بعزم شکار بیرون رفت چشمش بر دو شخص افتاد الخ

На вопросъ царя, почему они не удалялись согласно приказу, они отвѣчаютъ: мы люди слабые и вѣтъ у насъ вычюныхъ животныхъ и припасовъ (ما مردم ضعیفیم و چهارپا و توشه نداریم). Ихъ сжигаютъ и начинается новое преслѣдованіе людей вѣры. *پس پادشاه در غضب شد و فرمود که آن دو عابد را آتش بسوزانند*

پس رعیان بت پرستان همگی همت خود را مصروف کردانیدند بر طلب رنج عباد وزهاد و جمعی کثیر از ایشان را بآتش سوختند و باین سبب شایع شد در مملکت هند که مردکان خود را بآتش بسوزانند و تا امروز باقی مانده است این سنت در میان ایشان ^۱ و در جمیع ممالک هند قلیلی از عباد و اهل دین ماندند که نخواستند که از آن بلاد بیرون روند و غایب و مخفی شدند که شاید قلیلی از مردم هند را که قابل دانند هدایت نمایند

Царевичъ становится взрослымъ (پس بزرگ شد پسر پادشاه). Онъ замѣчаетъ, что находится въ заключеніи, думаетъ о томъ, какъ бы выбраться на свободу; онъ спрашиваетъ одного изъ приближенныхъ, который былъ къ нему болѣе другихъ расположенъ, послѣ вѣдѣній о предсказаніи и о приказѣ отца.
پس در خدمت او بود مردی که از سایر خدمتکاران مهر و با نتر بود و узнаеть о предсказаніи и о приказѣ отца.

Когда царь приходитъ навѣстить его онъ уговариваетъ его дозволить ему выйти.

Двѣ встрѣчи. 1. Съ двумя ипщими, прокаженнымъ и слѣпымъ. 2. (Черезъ нѣсколько дней) со старикомъ. 6v—7r.

Разговоръ съ приближеннымъ. 7r—7v.

Про благочестивыхъ людей (عباد), приближенный говоритъ, что они покинули міръ и искали вѣчнаго طلب بودند وطلب کردند ترک دنیا کرده بودند و طلب کردند; ихъ уже теперь почти не найти въ царствѣ, такъ какъ на ихъ было гоненіе и ихъ сжигали. И сталъ царевичъ грустить и сталъ онъ подобенъ человѣку, который потерялъ нѣкую вещь и не можетъ найти ее и ищетъ. И слава о его разумѣ, совершенствахъ, набожности и отрѣшеніи отъ міра распространилась по всей землѣ и вѣсть эта дошла до мужа изъ людей вѣры и благочестія, котораго звали B-l-v-h-r, въ землѣ Sarandib и это былъ человѣкъ благочестивый, мудрый и знающій خبر بود و بلاهر می گفتند در زمین سرنویب و او مردی بود عباد و حکیم ودانا و این خبر بود و حکیم ودانا

И онъ сѣлъ на корабль и прибылъ ко дворцу царевича въ одеждѣ купца (تجاری). Сталъ онъ ходить ко дворцу пока не разузналъ, кто друзья и приближенные царевича. Когда онъ замѣтилъ, что наиболѣе близкій къ царевичу тотъ человѣкъ (آن مرد)

1) Любопытная глосса.

т. е. тотъ, о которомъ шла выше рѣчь) онъ отозвалъ его въ сторону и сказалъ, что у него есть драгоценный товаръ (متاعی دارم), который онъ хочетъ показать царевичу. Приближенный хочетъ сперва самъ посмотреть. В. отвѣчаетъ: «я врачъ и въ глазѣ твоемъ вижу слабость, боюсь, что если ты взглянешь на мой товаръ, глазъ твой не выдержитъ блеска и ты потеряешь его; а что касается царевича, то глазъ его здоровъ и онъ молодъ и я не боюсь того относительно его глаза *مردیم طبیب و در دیدۀ تو ضعفی مشاهده میکنم میترسم که اگر بمتاع من نظر نمائی دیدۀ تو تاب دیدن آن نیاورد و ضایع شود و لیکن پسر پادشاه دیده اش صحیح است و جوان است و بر دید او این خوف ندارم*

Приближенный извѣщаетъ царевича, который велитъ привести В. ночью во дворецъ. В. беретъ коробъ, въ которомъ находились его книги, и идетъ къ царевичу *سیدی* *با خود بر داشت سیدی خود در آن سید گذاشته بود و گفت کتابهای من در این سید است*

Царевич встрѣчаетъ его очень ласково и на замѣчаніе объ этомъ В. отвѣчаетъ: «оттого я тебя возвеличилъ, что великая Sr. *پسر پادشاه گفت که ترا برای این تعظیم کردم که امیدواری عظیم از تو دارم*

На это В. отвѣчаетъ [*притчей о благочестивомъ царѣ*] (8r—8v): 1. Труба смерти. 2. Четыре сундука (تایوت).

Начало. *پادشاهی بود در بعضی از افاق زمین بخیر و خوبی معروف بود روزی با لشکر خود برای میرفت در عرض راه دو نفر را دید الخ*

Конецъ. *بعد از آن بلوهر گفت که این بود مثل تو ای پسر پادشاه در آن نخیت و اکرامی که مرا فرمودی پسر پادشاه تکبه زده بود چون این سخن را شنید راست نشست و گفت زیاده کن مثل را برای من ای حکیم بلوهر گفت که دهقانی بیرون می آورد تخم نیکوی را برای کشتن پس چون کفی از آن بر گرفت و پاشید بعض از آن دانها بر کنار راه می افتند و بعد از اندک زمانی مرغان آن را میربایند الخ* *پوداسف گفت که ای حکیم امید دارم که آن تخم حکمتی که*

[*Притча о Святыхъ*] 1).

در دل من کشتی از آن قسمی باشد که سالم ماند و نفع دهد و آفت نداشته باشد پس مثلی برای دنیا و فریب خوردن اهل دنیا بیان فرما بلوهر گفت که شنیده ام که مردی را فیل مستی در قفا بود و از آن میکرنجخت فیل از بی آن میشتافت تا آنکه نزدیک باو رسید آن مرد مضطرب شد و خود را

5 در چاهی در آویخت و دوشاخ در کنار آن چاه روئیده بود در آنجا چنگ

زد و پاهای او بر سر ماری چند واقع شد که در میان آن چاه سر بر آورده بودند و چون بان دوشاخ نظر کرد دید که دو موش بزرگ مشغول اند بکندن ریشهای آن دوشاخ یکی سفید و دیگری سیاه و چون نظر بزیر پای خود کرد دید که چهار افعی از سوراخهای خود سر بیرون کرده اند و چون نظر بقعر چاه انداخت دید که اژدهای دهان کشوده

که چون در چاه افتد او را فرو برد و چون سر بالا کرد دید که در سر آن دو شاخ اندکی از عسل آلوده است پس مشغول شد بلیسیدن آن عسل و لذت شیرینی آن عسل او را غافل گردانید از آن مارها که نمیداند که او را چه وقت خواهند کزید و از فکر آن اژدها که نمیداند که حال او

15 چگونه خواهد بود وقتی که در کام آن در افتد اما چاه دنیاست که پر است از فتنها و بلاها و مصیبتها و آن دوشاخ عمر آدمی است و آن دو موش شب و روز اند که عمر آدمی را بزودی از بیخ می کنند و فانی می نمایند و آن چهار افعی اخلاط چهار گونه اند که بمنزله زهرهای کشنده از سودا^۱ و صفراء^۲ و بلغم و خون که نمیداند آدمی که در چه وقت بهیجان می

20 آیند که صاحب خود را هلاک کنند و آن اژدها مرگ است که منتظر است و پیوسته در طلب آدمی است و آن عسل که او فریفته شده بود و از همه چیز او را غافل گردانیده بود لذتها و خواهشها و نعمتها و عیشهای دنیاست از لذت خوردن و آشامیدن و دیدن و بوئیدن و شنیدن و لمس کردن یودآسف^۳ گفت که این مثل بسیار عجیب است و بسی مطابق است باحوال

25 دنیا دیگر مثلی بفرما از برای دنیا که اهل آن فریب او را خورده اند و سهل و حقیری شمارند در دنیا چیزی چند را که بایشان نفع می بخشد

[Притча о трех друзьях].

9r—9v.

رفیق اول مال است و رفیق دوم اهل و فرزندان
و رفیق سوم علم صالح

I. проситъ разсказать еще притчу.

[Притча о царь на годъ].

9v—10r.

بلوهر گفت که يك شوری بود که عادت مردم آن شهر آن بود که مرد
گریبی را که از احوال ایشان اطلاع نداشت پیدا میکردند و بر خود
یکسال پادشاه و فرمان فرمای کردند الخ

Выслушавъ притчу I. говоритъ: راست گفتی ای حکیم بدرستی
که من همان پادشاه غریب و نو آنکسی که من پیوسته در طلب او بودم پس
وصف کن برای من احوال آخرت را که بجان خود سوگند میخورم که آنچه
در باب دنیا گفتی محض صدق و واقع است و من نیز از احوال دنیا امری
چند مشاهده کرده ام که دانسته ام زوال و فناى آن را و ترك آن در
خواطرم قرار گرفته و در نظرم بسیار حقیر و بی قدر گردیده است بلوهر گفت
که ای پسر پادشاه ترك دنیا کلید سعادت آخرت است الخ

Проповѣдь о вѣчномъ и о суетѣ міра.

Упоминаетъ семь бѣдствій *هفت آفت* (перечисляетъ лишь 6:
голодь, жажда, холодъ, жаръ, страхъ, смерть).
گرستگی و تشنگی و سرما و کرما و ترس و مرگ

Разговоръ о людяхъ вѣры и враждѣ между ними и между
людьми міра (اهل دنیا). 10r—10v.

[*Притча о собакахъ, падали (مرداره) и челоуѣкъ*]. Собаки-это
люди міра, которые грызутся пзъ-за благъ мірскихъ (падали).
Челоуѣкъ, на котораго онѣ бросаются, это тотъ, кто отказался
отъ міра. 10v.

[*Притча о добромъ врачѣ*] (طبيب مهربان). 10v—11r.

Затѣмъ I. спрашиваетъ B. о его нищѣ и пятѣхъ и B. отвѣ-
чаетъ на это [*притчей о побѣжденномъ царѣ, загнанномъ къ морю,*
который съ голоду съелъ собственное дитя].
يودآسف گفت که ای
حکیم مرا خبرده از چگونگی اکل و شرب خود بلوهر گفت که حکما نقل
کرده اند که پادشاهی بود الخ 11r.

Разсказавъ притчу B. спрашиваетъ I., ѣли ли люди охотно
челоуѣческое мясо или же по принужденію. I. отвѣчаетъ, что по
принужденію и съ трудомъ. B. Примѣняетъ эту притчу къ себѣ.

Затѣмъ I. говоритъ: *يودآسف گفت که* [11 v.] ای حکیم بگو که
این امری که تو مرا بسوی آن میخوانی ایا چیزی است که مردم آن را
بعقل خود یافته اند و بر همه چیز اختیار کرده اند از برای خود یا حق سبحانه
و تعالی مردم را بان خوانده است و اجابت او کرده اند بلوهر گفت که 11r—11v.

این امری که من ترا بان دعوت می نمایم از آن بلندتر و لطیفتر است
که از اهل زمین ناشی تواند شد الخ

О вѣрѣ и пророкахъ.

I. прерываетъ B. и спрашиваетъ, отчего пророки бываютъ 12v.
только въ извѣстныя времена, а не всегда. На это B. отвѣ-
чаетъ *притчею*¹⁾. У нѣкоего царя была пустошь и онъ захо-
тѣлъ сдѣлать ее плодородной и послалъ человѣка обработать ее,
провести туда рѣку, посадить деревьевъ и окружить это мѣсто
стѣною. Человѣкъ все это сдѣлалъ и черезъ нѣкоторое время
его настигла смерть и дѣло поручено было другому человѣку,
но толпа не стала его слушаться и обратили ту землю снова въ
пустырь и засыпали рѣку. Когда царь услышалъ объ этомъ онъ
послалъ другаго человѣка, чтобы на ново обработать землю.
Точно также и съ пророками: когда уйдетъ пророкъ люди стано-
вятся дурными и тогда посылается другой. Разговоръ о проро-
кахъ продолжается.

[Притча о птицѣ подобной пророкамъ] مرغی بود در ساحل 12v—13r.

دریا که آن را قدم مینامند و تخم بسیاری گذاشت الخ

Продолженіе разговора. О проповѣди пророковъ и о словѣ
божіемъ.

[Притча о солнцѣ].

13v—14r.

I. спрашиваетъ, почему мудрецы (حکما) отцу его не проповѣ-
дывали слова истины. B. отвѣчаетъ, что мудрецы знаютъ, когда
имъ нужно говорить.

[Притча о царѣ, вступящемъ визирь и о мужцѣхъ и женцѣхъ
въ земляхъ]. Былъ нѣкій царь и у него былъ довѣренный визирь,
который, хотя и былъ самъ вѣрующей, но не могъ рѣшиться гово-
рить съ царемъ идолопоклонникомъ о вѣрѣ и это очень мучило
его; однажды онъ поговорилъ объ этомъ съ своими братьями,
людьми вѣрующими и мудрыми (برادران که اهل دین و حکمت بودند)
и они убѣждали его быть осторожнымъ, но все таки при удоб-
номъ случаѣ попытаться поговорить съ царемъ о вѣрѣ. Разъ
ночью царь отправился съ визиремъ по городу посмотрѣть, какъ
живутъ его подданные. По дорогѣ они увидали свѣтъ и царь
захотѣлъ посмотрѣть, что происходитъ въ томъ мѣстѣ. Когда

1) Ср. *Евангелскую притчу о змѣхъ виноградаряхъ*. [Матѣ. XXI. 33. Марк. XII. 1. Лук. XX. 9].

они подошли то увидѣли, что свѣтъ исходитъ изъ подземнаго жилья (نقب). Они заглянули туда и увидали, что какой то нищій съ уродливой наружностью, въ лохмотьяхъ сидитъ передъ глиняной кружкой съ виномъ и держитъ въ рукахъ лютню и играетъ и передъ нимъ пляшетъ уродливая женщина въ старомъ платьѣ и наливаетъ ему вино всякій разъ, какъ онъ спроситъ и потомъ она стала клянуться ему и восхвалять его, какъ то дѣлаютъ парямъ и онъ сталъ ее называть владычицей всѣхъ женщинъ (سيدة النساء) и провозглашалъ ея превосходство надъ всѣми женщинами. И оба они восхваляли красоту другъ друга и смѣялись и радовались. Царь и визирь долго стояли и смотрѣли на нихъ.

Разговоръ царя съ визиремъ. Обращеніе царя.

Царевичъ хочетъ бѣжать ночью. В. убѣждаетъ его, что у него нѣтъ силъ на это, онъ настаиваетъ. В. тогда рассказываетъ [притчу] 14v—15r.
о богатомъ юношѣ, женившемся на дочери бѣдняка (юноша это I., бѣднякъ В.). Потомъ В. говоритъ, что онъ теперь уйдетъ и будетъ возвращаться по ночамъ, а тѣмъ временемъ пусть I. предастся размышленіямъ. В. уходитъ и возвращается на слѣдующую ночь.

Проповѣдь В. о божествѣ.

16r—16v.

I. спрашиваетъ В. о его возрастѣ и получивъ отвѣтъ что В. 12 лѣтъ, удивляется и спрашиваетъ, какъ это можетъ быть. В. говоритъ, что со времени его рожденія прошло около 60 лѣтъ, но что онъ отвѣчалъ такъ, потому что царевичъ спросилъ его о годахъ жизни, а истинная жизнь есть только жизнь въ вѣрѣ и отъ того онъ такъ и считаетъ ای حکیم خبرده که از عمر تو چند سال گذشته گفت دوازده الخ از ولادت من نزدیک شصت سال گذشته است ولیکن تو از عمر من سؤال نمودی الخ

«О мудрецъ скажи сколько прошло лѣтъ твоей жизни?»...

«Съ рожденія моего прошло около 60 лѣтъ, но вѣдь ты спрашивалъ о моей жизни».

Разговоръ о жизни и смерти.

16v—17r.

I. проситъ рассказать *روزگار* این اهل برای فرما از بیان مثلی 17r.
 و اهتمام ایشان در عبادت بتهای خود

V. отвѣчаетъ [притчей о воробьѣ] (مردی باغی داشت) 17r—17v.

Объ идеалахъ. 17v—18r.

Объ удовлетвореніи истиннаго бога (رضای).

I. говоритъ ای حکیم دیگر باره در باب زهد و ترک دنیا سخن بگوی 18v.

Отвѣты В.

18r—19v.

I. просить рассказать ему о богѣ.

19v.

О богѣ.

19v—20r.

Рядъ вопросовъ (около 40) I. и отвѣтовъ В.

20r—21v.

یوزاسف گفت که بفرما که کدام یک از مردم سزاوارتر اند بسعادت و کدام یک از ایشان سزاوارتر اند ببدبختی و شقاوت

بلوهر گفت که سزاوارترین مردم بسعادت کسی است که بطاعتهای الهی عمل نماید و از معاصی اجتناب کند و سزاوارترین مردم بشقاوت کسی است که معصیتهای الهی را بجای آورد و طاعتهای الهی را ترک نماید و شهوتهای نفس خود را بر رضای الهی اختیار کند

یوزاسف گفت که کدام یک از مردم خدا فرمان بردارترند

بلوهر گفت که آنکس که بیشتر متابعت فرموده الهی کند و در دین حق راسختر باشد و از گناهان و اعمال قبیحه از همه کس دورتر باشد

یوزاسف گفت که بیان فرمای حسنات و سیئات را

بلوهر گفت که حسنات صدق و راستی نیت و کردار است و سیئات بدی نیت و بدی [20v.] کردار است

یوزاسف گفت که نیکی و صدق نیت کدام است^۱ الخ

Наконецъ I. спрашиваетъ что онъ знаетъ о царѣ 21v.

کسی که در طفولیت پادشاهی رسیده باشد و دین او بت پرستی باشد و بلات (بلدات ؟) دنیا پیوسته پرورش یافته باشد و بانها منقاد شده باشد و در نعمت و راحت نشو و نما کرده باشد الخ
 و در نعمت و راحت نشو و نما کرده باشد الخ
 положеніе, не называя себя. В. отвѣчаетъ, что понимаетъ чего хочетъ царевичъ دانستم که صاحب این اوصاف کیست و دانستم که این سؤال برای چه کردی

I. спрашиваетъ, что же онъ думаетъ и В. показываетъ, что понялъ, что царевичъ говорить о себѣ. Тогда I. выражаетъ опасеніе за невѣрующаго отца своего. В. говорить о милосердіи Божиємъ и рассказываетъ [притчу о царѣ, который первую половину жизни жилъ беззаконно, а вторую половину прожилъ въ благочестіи].

22r—26r.

نقل کرده اند که پادشاهی بود در زمانهای گذشته که صیت علم و دانش او در آفاق منتشر گردیده بود و بسیار ملایم و مهربان و عادل بود بر رعیت خود الخ

1) Цельзи, мнѣ кажется, не замѣтитъ какъ сильно эта форма вопросовъ и отвѣтовъ напоминаетъ старья Иранскія Pundnamah.

Жилъ нѣкогда мудрый и справедливый царь; у него не было дѣтей и онъ такъ и умеръ бездѣтнымъ; но одна изъ женъ его осталась беременной. Астрологи предсказываютъ, что родится мальчикъ. Народъ никого не выбираетъ въ цари и ждетъ разрѣшенія царицы, а государствомъ тѣмъ временемъ правятъ визиря. Согласно предсказанію рождается мальчикъ. Народъ въ радости устраиваетъ празднества и предается удовольствіямъ въ теченіи цѣлаго года. Мудрецы и благочестивые люди говорятъ народу, что рожденіе царевича есть даръ Бога и что надо Его возблагодарить за него. Народъ спрашиваетъ чѣмъ. Мудрецы говорятъ, что надо творить дѣла Господни и отказаться отъ преступныхъ удовольствій, которымъ предается народъ. Тѣ говорятъ, что не могутъ сразу отказаться отъ удовольствій и просятъ, чтобы имъ было дозволено по немногу только прекращать увеселенія. Мудрецы не согласны. Тогда народъ заявляетъ, что положится на милосердіе Божіе. Наконецъ происходитъ соглашеніе и рѣшаютъ, что народъ, чтобы искупить этотъ годъ проведенный въ удовольствіяхъ проведетъ цѣлый годъ въ молитвѣ. Астрологи предсказываютъ, что подобно тому, какъ народъ сперва погрязъ въ беззаконіи, а потомъ сдѣлался благочестивымъ, такъ и молодой царь сначала будетъ дурнымъ, а затѣмъ станетъ хорошимъ; знакомъ этого служатъ то, что Венера и Юпитеръ были въ знакѣ Рыбы при его рожденіи (زهرة و مشتری هر دو در قوت بودند). Молодой царь вырастаетъ и предсказаніе относительно его дурныхъ наклонностей сбывается. Слѣдуетъ описаніе дурныхъ качествъ и поведения царя (мѣстами дословно схожее съ описаніемъ злаго царя на fol. 1v.). Такъ продолжается до тѣхъ поръ пока царь не достигаетъ 32 лѣтъ. Однажды онъ велѣлъ всѣмъ домашнимъ своимъ и приближеннымъ одѣться въ пестрые платья (لباسهای الوان) и всячески разукраситься. Затѣмъ приказалъ построить большую залу (مجلس) подобную поверхности солнца и всѣ украшенія залы были изъ золота и драгоценныхъ камней и длиною она была въ 120 локтей (ذراع) и шириной въ 60. Затѣмъ царь велѣлъ потолокъ и стѣны выложить золотомъ и украсить драгоценными камнями и все что было въ его сокровищницахъ (خزاین) снести туда. И велѣлъ онъ собрать всею войску и восначальникамъ и чиновникамъ и всею народу царства своего (اهل مملکت) и всѣмъ приказалъ явиться разукрашенными. И когда всѣ собрался онъ пришелъ и сѣлъ на тронъ и народъ преклонился передъ нимъ; и онъ взглянулъ на эту пышную толпу и сказалъ слугамъ своимъ: «я видѣлъ красоту народа своего, посмотрю теперь на свою красоту», и велѣлъ принести себѣ зеркало. И когда онъ увидалъ образъ свой въ зеркалѣ и замѣтилъ въ бородѣ сѣдые волосы подобно бѣлой воронѣ среди черныхъ вороновъ, (مانند زاع سفیدی که در میان زاغهای سیاه نمودار باشد) огорчился онъ и

радость его превратилась въ горе и сталъ онъ думать о томъ, что прошла его молодость и что эти сѣдые волосы вѣстники безнадежности (نالامیدی) и конца его владычества, и что прозвучала труба смерти, и что никакой при-
вратникъ не остановитъ этой приближающейся смерти, и что она придетъ и что всѣ войска его не удержатъ ея. И онъ обратился къ войску и спро-
силъ, было ли имъ хорошо въ дни его царствованія? Войско отвѣчало, что
они были всегда довольны его правленіемъ и что пусть онъ прикажетъ
только и они все сдѣлаютъ, что онъ только желаетъ. Царь сказалъ имъ
тогда, что врагъ, котораго онъ боялся, пришелъ, а они не задержали его.
Они спросили — видимый ли это врагъ? Онъ отвѣтилъ, что самъ онъ неви-
димъ, но что слѣды его видны. Они на это отвѣтили, что, есlibы только
имъ показать врага, они бы побороли его. Тогда царь упрекаетъ ихъ,
говоря, что всѣ надежды свои возложилъ на помощь ихъ, а они обманули
его. Разговоръ продолжается такимъ образомъ довольно долго. Наконецъ
царь, убѣдившись въ суетѣ всего мірскаго, хочеть отказаться отъ престола
и сдѣлаться отшельникомъ. Его отговариваютъ и онъ соглашается и пра-
вить затѣмъ благочестиво еще 32 года и царство его благоденствуетъ.

Послѣ этой притчи В. рассказываетъ [*притчу о зломъ царѣ и благочести-* 26г.—
вомъ советникѣ]. بلوهر گفت که نقل کرده اند که پادشاهی بود از پادشاهان فاسق. 27v.
در میان رعیت او شدت و تنگی و تفرقه و پراکندگی بود و دشمنان بر ایشان مستولی
بودند بسبب فسق و فساد ایشان و آن پادشاه را پسری بود در نهایت صلاح
و سداد و حق شناسی و خدا ترسی و اورعیت را بخوف الهی و برهیزگی از کناهان راغب
میگردانید الخ

Жилъ нѣкогда царь и страна его была въ бѣдственномъ положеніи и
враги одолѣли ее. У царя былъ благочестивый сынъ, который и народъ
училъ благочестію. Когда отецъ его умеръ, онъ воцарился и Господь раз-
зорилъ враговъ его и страну его сдѣлалъ цвѣтущей. Но эта счастливая
перемена послужила ему только во вредъ. Онъ отказался отъ Бога и за-
нимъ и народъ его. И забыли они Бога и дѣти ихъ выросли въ невѣріи и
имя Господне не произносилось въ той странѣ. И во всей странѣ изъ бла-
гочестивыхъ людей остались всего одинъ вельможа и еще одинъ человѣкъ.
Человѣкъ этотъ однажды, взявъ съ собою черепъ, отправился въ царское
собраніе, сталъ передъ царемъ, бросилъ черепъ на землю и наступилъ на
него ногою. Царь былъ сильно разгнѣванъ этимъ поступкомъ и придворные
были готовы немедленно разрубить этого человѣка на куски, ожидая только
для этого царскаго приказанія. Но царь удержалъ свой гнѣвъ и ничего не
сказалъ. Тогда человѣкъ этотъ еще два раза приходитъ и повторяетъ свои
странныя дѣйствія, но безуспѣшно. Наконецъ онъ является въ четвертый

разъ и кромѣ черепа приносятъ съ собою вѣсы и немного земли. Онъ повторяетъ то-же, что дѣлалъ первые три раза, затѣмъ беретъ и кладетъ на одну чашку вѣсовъ дирхемъ (درم), а на другую земля, столько сколько вѣсятъ дирхемъ. Когда чашки стали ровно, онъ взялъ землю и насыпалъ ее въ глаза черепу. Тутъ уже царь не могъ удержаться и спросилъ его, что все это значить. Онъ кинулся въ ноги царю и сказалъ: слово мудрости подобно стрѣлѣ (или шести) (مثل سخن حکمت مثل تیریسٹ) въ мягкую землю проникаетъ, въ твердую нѣтъ и дождь мягкую (نرم) землю оплодотворяетъ, а соленую (شوره) нѣтъ. Затѣмъ рассказываетъ, что будучи разъ на кладбищѣ, онъ нашелъ на землѣ этотъ царскій черепъ и, питая почтеніе къ царямъ, взялъ этотъ черепъ къ себѣ домой и надушилъ его и всячески чтить его, но ничего изъ этого не вышло; тогда онъ отдалъ его слугѣ, чтобы тотъ обращался съ нимъ дурно, но и изъ этого ничего не вышло. Тогда онъ усумнился въ томъ, царскій ли это черепъ, и сталъ спрашивать ученыхъ людей, но никто не могъ дать ему отвѣта и потому онъ пришелъ къ царю, чтобы получить отъ него отвѣтъ. Про землю онъ объясняетъ такъ: царскій глазъ обнимаетъ все и то ему кажется не довольно, а тутъ земля на дирхемъ довольно, чтобы закрыть его. И горсти земля довольно, чтобы засыпать царскій ротъ. Такими разсужденіями онъ убѣждаетъ царя въ суетности земнаго вельчія и царь раскаивается и возвращается къ истинной вѣрѣ. I. просить V. разсказать ему еще притчу и V. разсказываетъ [*притчу о царскомъ сынѣ, который покинулъ отцовскій домъ и сдѣлался проповѣдникомъ истинной вѣры*] ¹⁾.

Жилъ нѣкогда царь, который очень желалъ имѣть дѣтей, но только подъ конецъ его жизни одна изъ женъ его забеременѣла и родила сына. Когда онъ подросъ, онъ однажды сдѣлалъ шагъ и сказалъ: «въ виду своего перехода въ другую жизнь и возвращенія (къ Богу) онъ дѣлаетъ несправедливость!» Затѣмъ сдѣлалъ второй шагъ и сказалъ: «онъ станетъ старикомъ». Затѣмъ сдѣлалъ третій шагъ и сказалъ: «затѣмъ онъ умретъ». Послѣ этого мальчикъ снова вернулся въ прежнее состояніе и сталъ играть и забавляться какъ ребенокъ. Царь былъ пораженъ всѣмъ этимъ и сталъ совѣщаться съ астрологами и мудрецами, но они ничего не могли разъяснить ему; тогда царь отдалъ сына кормилицамъ. Въ это время одинъ изъ астрологовъ предсказалъ царю, что ребенокъ сдѣлается вождемъ изъ вождей вѣры. Царь поручилъ его надзору слугъ, которые никогда не должны были покидать его. Однажды, когда онъ уже достигъ юности, онъ

1) Персидскій текстъ, начиная съ этого мѣста и до конца рукописи см. дальше. Притча эта снова повторяетъ легенду о Буддѣ и съ многими подробностями, болѣе близкими къ буддѣйскимъ памятникамъ чѣмъ легенда о Юсаффѣ.

убѣжалъ отъ стражи и пришелъ на рыночную площадь, взглядъ его упалъ на трупъ; онъ спросилъ: «что это такое?» ему отвѣтили: «это человѣкъ, который умеръ». Онъ спросилъ: «что было причиною его смерти?» сказали: «онъ сдѣлался старикомъ и дни жизни его пришли къ концу и настала конецъ его и онъ умеръ». Царевичъ спросилъ: «а передъ тѣмъ онъ былъ здоровъ и живъ и ѣлъ и пилъ и ходилъ?» сказали: «да». Когда царевичъ прошелъ нѣсколько дальше, взглядъ его упалъ на старика, онъ остановился и въ удивленіи долго смотрѣлъ на него и наблюдалъ состояніе его, затѣмъ спросилъ: «это что такое?» сказали: «это человѣкъ очень старій, котораго достигла старость и члены и силы его истощились и ослабли». Царевичъ спросилъ: «что этотъ человѣкъ былъ сперва ребенкомъ, (а потомъ уже) пришелъ въ это состояніе?» сказали: «да». Затѣмъ царевичъ прошелъ дальше и внезапно наткнулся на больнаго и спросилъ о немъ; ему сказали: «это человѣкъ, который заболѣлъ». Царевичъ сказалъ: «что онъ сперва былъ здоровъ, а потомъ уже заболѣлъ?» сказали: «да». Онъ сказалъ: «Господи, если правда то, что вы мнѣ говорите и то, что я самъ видѣлъ, то все люди сумасшедшіе!» Тѣмъ временемъ его искала стража и, найдя его, привела домой. Придя домой, онъ легъ на спину и взоръ его упалъ на балки потолка и онъ спросилъ: «каковы были прежде эти балки?» сказали: «сперва это было дерево и росло оно изъ земли, затѣмъ его срубили и выстроили стѣны этого дома и эту балку вбили въ нихъ». Они такъ разговаривали, когда царь прислалъ сказать стражамъ: «обратите вниманіе на то, сталъ ли говорить мой сынъ»¹⁾. Они отвѣтили: «да, онъ говорить и сказалъ нѣсколько словъ похожихъ на слова сумасшедшихъ». Когда царь услышалъ это, онъ опять созвалъ астрологовъ и мудрецовъ и сталъ спрашивать ихъ о сынѣ, но они ничего не могли сказать, кромѣ того астролога, который говорилъ прежде, что царевичъ будетъ вождемъ и руководителемъ людей вѣры. Слово это не понравилось царю. Нѣкоторые изъ мудрецовъ посоветовали ему женить сына: тогда-де онъ образумится. Царь согласился и подыскалъ сыну невѣсту необыкновенной красоты. Онъ приготовилъ ему брачный чертогъ и собралъ музыкантовъ, которые стали играть. Когда царевичъ услышалъ музыку, онъ спросилъ, что это за звуки? Ему отвѣтили, что это игра музыкантовъ, которые созданы увеселять его по случаю свадьбы. Онъ замолчалъ и ничего не отвѣтилъ. Когда наступила ночь, царь призвалъ къ себѣ жену сына и просилъ ее любовью и ласками привлечь къ себѣ царевича. Когда молодые остались одни, молодая женщина стала ласкаться къ мужу. Царевичъ сказалъ ей, что ночь длинна и дней для

1) Тутъ какъ будто что-то не въ порядкѣ, т. е. равнѣе нигдѣ не говорилось, чтобы царевичъ не говорилъ.

любовнаго общенія много, пусть она потерпитъ немного, и предложилъ ей сперва покушать и выпить. Они начали ѣсть; черезъ нѣкоторое время молодая женщина опьянѣла и заснула; тогда царевичъ, незамѣтно отъ стражи, вышелъ изъ дворца и пошелъ въ городъ и сталъ ходить по улицамъ пока не встрѣтилъ юношу, жителя этого города, ровесника себѣ. Онъ перемѣнился съ нимъ платьемъ и они вмѣстѣ вышли изъ города и шли всю ночь; къ утру они, опасаясь погони, спрятались. Утромъ стража нашла молодую женщину спящую одну; на всѣ разспросы о мужѣ она не могла отвѣтить куда онъ ушелъ. Къ ночи царевичъ и его спутникъ вышли изъ засады и пошли дальше, и такъ они продолжали прятаться днемъ и идти ночью, пока не вышли изъ царства того царя и не вошли въ царство другаго царя.

У этого царя была дочь необыкновенной красоты; онъ такъ любилъ свою дочь, что заключилъ съ нею условіе выдать ее только за того, за кого она пожелаетъ; онъ построилъ ей высокій теремъ, изъ котораго она могла бы глядѣть на дорогу и высмотрѣть себѣ мужа. Когда царевичъ проходилъ мимо со своимъ спутникомъ, она увидала его и онъ понравился ей. Она сказала родителямъ, что хочетъ выйти за него. Царь переодѣтый пошелъ выпрашивать царевича, кто онъ и откуда, но не получилъ удовлетворительнаго отвѣта, и послалъ стражу присматривать за нимъ. Потомъ онъ велѣлъ призвать его къ себѣ; царевичъ не хотѣлъ идти, но царскіе слуги не послушали его и привели къ царю. Царь спряталъ за занавѣскою жену и дочь, и хотя сказалъ имъ, что не думаетъ, чтобы юноша согласился на ихъ предложеніе, объявлялъ ему, что призвалъ его, чтобы женить на своей дочери. Царевичъ отказался и попросилъ позволенія рассказать притчу. Царь позволилъ и царевичъ рассказал *[притчу о царевичѣ, который провслъ въ пьяномъ видѣ ночь въ могилѣ]*.

Жилъ царь, у котораго былъ сынъ; друзья его устроили пиршество и пригласили царевича. Началъ пить вино и всѣ напьялись и заснули. Въ серединѣ ночи царевичъ проснулся и ему очень захотѣлось увидѣть своихъ домашнихъ и пьяный онъ побрелъ домой. По дорогѣ ему пришлось идти мимо могилы; въ пьяномъ видѣ, ничего не сознавая, онъ вошелъ въ могилу, вообразивъ себѣ, что входитъ въ свой домъ. Когда онъ замѣтилъ запахъ отъ мертваго тѣла, то подумалъ, что это ему дома приготовили благоуханія; затѣмъ взглядъ его упалъ на скелетъ въ одеждѣ: онъ подумалъ, что это посланы для него роскошные ковры. Когда же онъ увидалъ свѣжій трупъ, то ему представилось, что это его возлюбленная и онъ обнялъ трупъ и цѣловалъ его и ласкалъ и провелъ съ нимъ всю ночь. Утромъ онъ пришелъ въ себя, замѣтилъ гдѣ находится и ужаснулся; затѣмъ поскорѣе поспѣшавъ

домой, стыдясь и скрываясь отъ людей. Придя домой, онъ перемѣнилъ платье, омылся и надушился.

Притчу царевичъ заключилъ вопросомъ царю, думаетъ ли онъ, что человѣкъ, съ которымъ случилось подобное происшествіе, снова добровольно пойдетъ въ подобное мѣсто? Царь отвѣтилъ, что нѣтъ. Тогда царевичъ сказалъ, что и его положеніе подобно положенію этого царевича. Царь обратился къ женѣ и дочери и сказалъ: «развѣ я не говорилъ вамъ, что онъ не имѣетъ склонности къ тому, что вы отъ него хотите?» Царица попросила дозволить ей самой переговорить съ царевичемъ. Царь спросилъ царевича, согласенъ ли онъ на это, и получивъ его согласіе, позволилъ царичѣ выйти изъ-за завѣсы и говорить съ царевичемъ. Всѣ убѣжденія царицы, выхвалявшей достоинства своей дочери, были напрасны. Наконецъ царевичъ спросилъ у царя, желаетъ ли онъ услышать притчу, имѣющую отношеніе къ данному случаю. Царь изъявилъ согласіе и царевичъ разсказалъ *[притчу о ворахъ, укравшихъ золотой кувшинъ съ змѣями]*.

Толпа воровъ согласилась обокрасть царскую сокровищницу. Они подкопались подъ зданіе и проникли въ сокровищницу; здѣсь они увидали утварь, какой никогда не видали, и между прочимъ большой золотой кувшинъ съ золотой печатью и рѣшили, что то, что находится въ этомъ кувшинѣ, вѣрно лучше всего того, что находится въ сокровищницѣ. Затѣмъ они взяли и унесли этотъ кувшинъ. Отправились всѣ вмѣстѣ, чтобы не было обманщиковъ. Когда они открыли кувшинъ, нѣсколько змѣй, находившихся тамъ, накинулись на воровъ и убили ихъ.

Царевичъ закончилъ свой разсказъ вопросомъ царю, думаетъ ли онъ, что человѣкъ, слышавшій про этихъ воровъ и про этотъ кувшинъ, можетъ еще попасться съ нимъ? Царь отвѣтилъ, что нѣтъ. Тогда царевичъ сказалъ, что эти слова примѣнимы къ нему. Затѣмъ царевна попросила отца дозволить ей самой поговорить съ юношей. Спросивъ согласія юноши, царь позволилъ ей выйти изъ-за завѣсы и говорить съ нимъ. Царевна начала убѣждать царевича жениться на ней, но онъ въ отвѣтъ на это обратился къ царю и спросилъ, желаетъ ли онъ услышать притчу, относящуюся къ его положенію? Царь выразилъ согласіе и юноша разсказалъ *[притчу о царевичѣ, освобожденномъ изъ пльна и попавшемъ въ яму съ дракономъ]*.

Разсказываютъ, что у одного царя было два сына. Царь этотъ велъ войну съ другимъ царемъ и одинъ изъ двухъ его сыновей былъ взятъ въ плѣнъ на полѣ сраженія. Побѣдитель велѣлъ запереть плѣннаго въ домѣ и всѣмъ проходящимъ приказалъ кидать въ него по камню; и такъ онъ пребывалъ въ теченіи извѣстнаго времени. Затѣмъ братъ его отпросился у отца пойти освободить его; онъ взялъ съ собою много всякаго товару и

женщинъ играющихъ и поющихъ. Когда онъ приблизился къ городу, гдѣ былъ заключенъ его братъ, царь той страны узналъ объ его приближеніи и велѣлъ приготовить ему за городомъ мѣсто для остановки. Царевичъ расположился здѣсь, раскрылъ свои товары и приказалъ слугамъ своимъ торговать ими; самъ же отправился въ городъ и узналъ гдѣ находится тюрьма брата. Подойдя къ тюремѣ, онъ сталъ кидать въ нее камнями, чтобы узнать живъ ли его братъ или нѣтъ. Братъ его поднялъ крикъ: «ты убилъ меня». Прибѣжали сторожа и спрашиваютъ отчего онъ кричитъ, когда этотъ одинъ человѣкъ въ него кидаетъ камнями, если онъ не кричалъ, когда они его мучили и когда въ него кидала камнями толпа? Царевичъ отвѣтилъ, что тѣ были ему чужіе, а это свой человѣкъ. Братъ его тѣмъ временемъ вернулся назадъ за городъ и сказалъ купавшимъ его товаръ горожанамъ, чтобы они приходили на слѣдующій день, что имъ покажутъ товары, какихъ они никогда еще не видали. На слѣдующій день горожане всѣ явились; передъ ними разложили товары и стали занимать ихъ музыкой и пѣніемъ и разными представленіями. Замѣтивъ, что вниманіе горожанъ занято товарами и представленіями, царевичъ къ вечеру пошелъ въ городъ и проникъ въ тюрьму; здѣсь онъ снялъ съ брата оковы, помазалъ раны его мазью и вывелъ его изъ города; когда плѣнный нѣсколько оправился, онъ вывелъ его на дорогу и сказалъ: иди по этой дорогѣ и придешь къ морю — я приготовилъ для тебя корабль, садись на него и отправляйся на родину. Освобожденный царевичъ пошелъ, но вскорѣ заблудился и уналъ въ яму, въ которой находился большой драконъ, и въ ямѣ этой росло дерево и когда онъ взглянулъ на него, то увидѣлъ, что на вершинѣ сидятъ двѣнадцать гулей и на вѣтвяхъ дерева двѣнадцать обнаженныхъ мечей, а на это дерево надо взобраться для того, чтобы спастись изъ этой ямы и отъ дракона. И онъ, употребляя всяческія старанія, взлѣзъ на дерево и уберегся отъ гулей и вышелъ на дорогу, дошелъ до моря, сѣлъ на корабль и вернулся домой.

Притчу царевичъ снова заканчиваетъ вопросомъ, думаетъ ли царь, что кто нибудь добровольно явится въ такое мѣсто и подвергнется такой опасности? Царь отвѣчаетъ, что нѣтъ, и царевичъ говоритъ, что положеніе его подобно положенію этого юноши. Тогда и царь, и жена и дочь его отчаялись въ согласіи его, но спутникъ царевича подошелъ къ нему и на ухо попросилъ его устроить такъ, чтобы дѣвицу отдали за него. Царевичъ сказалъ объ его желаніи царю и по поводу этого разсказалъ *[притчу о человѣкѣ попавшемъ къ гулямъ¹]*.

1) Притча эта въ весьма близкой къ нашему тексту формѣ встрѣчается въ одномъ изъ древнѣйшихъ сборниковъ avadāna Divyāvadāna (ed. Cowell and Neil pp. 524—26) ср. также Kāraṇḍavyūha, aṣṭaṅgajavaraṇam; H. Wenzel. A Jātaka Tale from the Tibetan. J. R. A. S. 1888. pp. 472—80.

Отправился нѣкій человѣкъ въ плаваніе съ товарищами; дорогою судно ихъ разбилося близь острова, на которомъ жили гули. Человѣка этого море прибило къ берегу, а товарищи его всѣ утонули. Одна изъ женщинъ гулей увидѣла его и полюбила его и отдалась ему и всю ночь провела съ нимъ. Когда настало утро, она убила его и тѣло раздѣлила между своими товарищами. Черезъ нѣкоторое время другой человѣкъ попалъ на этотъ островъ и дочь царя гулей полюбила его и всю ночь пыталась склонить его на любовь, но такъ какъ онъ зналъ о судьбѣ того человѣка, то не спалъ отъ страха всю ночь, и когда на утро гуль захотѣла убить его, онъ убѣжалъ на берегъ моря; случайно проходилъ мимо корабль, съ котораго услышали его крики о помощи и взяли его и доставили домой. Тѣмъ временемъ всѣ гули отправились къ той гули, у которой ночевалъ этотъ человѣкъ, и спросили ее, что съ нимъ случилось? Она отвѣтила, что онъ убѣжалъ, но онѣ не повѣрили и говорили, что вѣрно она его съѣла на единѣ и что онѣ съѣдятъ ее вмѣсто него. Тогда она пошла къ тому человѣку. Пришла къ нему и стала спрашивать объ его путешествіи, онъ сказалъ, что его постигли большія несчастія, отъ которыхъ онъ, благодаря Богу, избавился, и рассказалъ ей происшествіе съ гулями. Тогда она спросила его, кажется ли ему, что онъ освободился отъ нихъ и успокоился ли онъ; онъ отвѣтилъ: «да». Она на это сказала, что она та самая гуль, у которой онъ провелъ ночь, и что она пришла его взять. Тогда человѣкъ этотъ сталъ плакать и заклинять гуль не убивать его, обѣщая вмѣсто себя другаго, лучшаго человѣка. Она смиловивлась надъ нимъ и они оба пошли къ царю. Гуль просила царя разсудить ея дѣло съ этимъ человѣкомъ, говоря, что это ея мужъ, котораго она очень любитъ, но который не хочетъ имѣть съ ней сношеній. Царь, увидѣвъ эту прекрасную женщину, былъ прельщенъ ею и отозвалъ того человѣка въ сторону и просилъ его уступить ему жену. Тотъ согласился, говоря, что она вполнѣ достойна царя, а что онъ самъ недостойнъ ея. Царь взявъ ее къ себѣ и провелъ съ нею ночь. На утро, когда царь заснулъ, она убила его и разорвала на части и снесла мясо на островъ и раздѣлила его между своими подругами.

Притчу царевичъ опять заканчиваетъ вопросомъ, думаетъ ли царь, что бы кто нибудь, узнавшій объ этомъ, могъ очутиться въ подобномъ положеніи и понастья въ плѣнъ гулямъ? Царь отвѣтилъ: «нѣтъ». Когда спутникъ царевича услышалъ эту притчу, онъ обратился къ нему и сказалъ, что не разстанется съ нимъ и не хочетъ жениться на царевнѣ. Затѣмъ оба распрощались съ царемъ и ушли. Они постоянно молились Богу и ходили на поклоненіе (къ святымъ мѣстамъ) во всѣхъ странахъ земли. При помощи Божіей они многихъ людей обратили на путь вѣры. И слава о знавіяхъ и

добродѣтеляхъ царевича распространились по всей землѣ. И вспомнилъ онъ про своего отца, и рѣшилъ спасти его отъ заблужденія, и послалъ къ нему гонца сказать, что сынъ его обратился къ истинной вѣрѣ и по милости Божіей многихъ людей обратилъ въ нее и что не подобаеетъ ему пребывать въ заблужденіяхъ и невѣдѣніи и быть лишеннымъ блаженства. Отецъ согласился и съ людьми дома своего послѣшилъ къ сыну и перешли они въ его вѣру и приняли его образъ жизни и сподобились вѣчнаго блаженства.

Когда В-1-в-н-г кончилъ, то распрощался съ Іодасафомъ и вернулся къ себѣ и въ теченія слѣдующихъ дней приходилъ къ нему, пока не убѣдился, что онъ вполнѣ утвердился въ вѣрѣ; тогда онъ окончательно распрощался съ нимъ и ушелъ изъ той страны. А Іодасафъ пребывалъ одинъ въ горести и печали пока не настанетъ ему время идти къ людямъ вѣры и благочестія и показать всѣмъ людямъ путь ко спасенію. Затѣмъ Богъ послалъ ему одного изъ ангеловъ своихъ, который и явился ему на единѣ и привѣтствовалъ его и сказалъ царевичу, что Богъ послалъ его къ нему, чтобы принести ему благую вѣсть (بشارت) и затѣмъ преподаеетъ ему нѣсколько истинъ о суетѣ всего земнаго и о превосходствѣ вѣчнаго и увѣщаетъ его быть правдивымъ и блюсти справедливость, такъ какъ ему предстоитъ быть вождемъ людей, который призоветъ ихъ въ рай. Когда Іодасафъ услышалъ эту благую вѣсть отъ ангела, онъ преклонился передъ Господомъ и возблагодарилъ Его, обѣщая Ему повиновеніе воли Его. Ангелъ сказалъ ему, что черезъ нѣсколько дней явится къ нему и выведетъ его изъ дворца и чтобы онъ приготовился къ уходу. Іодасафъ приготовился къ уходу и никому не сообщалъ о своемъ намѣреніи. Когда настало время ухода, ангелъ явился въ срединѣ ночи, когда всѣ спали, и сказалъ царевичу: «встань, ибо медлить нельзя». Іодасафъ всталъ и никому не обнаружилъ тайны кромѣ визиря своего, и когда онъ хотѣлъ сѣсть на коня, прекрасный юноша, правитель нѣкоторыхъ провинцій той страны, подошелъ къ нему и сталъ спрашивать царевича не уходитъ ли не покидать ихъ. Іодасафъ успокоиваетъ его и убѣждаетъ остаться въ управляемой имъ странѣ, говоря, что ему самому надо идти туда, куда онъ посланъ, если же онъ хочетъ сопутствовать ему, то получить долю въ дѣлѣ его¹⁾. Сказавъ это, онъ сѣлъ на коня и проѣхалъ столько, сколько было назначено, затѣмъ сошелъ съ коня и пошелъ пѣшкомъ, а визирь повелъ его коня и плакалъ, говоря, что какъ онъ взглянетъ теперь въ глаза отцу и матери царевича и что онъ скажетъ имъ и какими муками казнить его? И онъ сталъ убѣждать царевича, что ему изнѣженному не

1) Въ этомъ эпизодѣ какъ будто слышится намекъ на исторію Барахиі.

вынести трудностей отшельнической жизни. Иодасафъ заставилъ его замолчать и успокоилъ и подарилъ ему свой поясъ и коня. Визирь палъ къ ногамъ его и лобызалъ ихъ и умолялъ не покидать его, говоря, что если царевичъ не возьметъ его съ собою, онъ уйдетъ въ пустыню. Иодасафъ снова сталъ успокаивать его, обѣщая послать кого нибудь къ своему отцу, чтобы поручить его вниманію отца. Затѣмъ онъ снялъ царское платье и далъ его визирю и отдалъ ему также драгоценный камень большой стоимости, который онъ всегда носилъ на головѣ, и велѣлъ визирю идти къ отцу и отдать ему этотъ драгоценный камень и извѣстить его, что сынъ его постигъ суету міра переходящаго и отказался отъ него, и сказалъ, что когда отецъ увидитъ этотъ камень, то обрадуется и что онъ приметъ его хорошо. Визирь отправился въ городъ, а Иодасафъ въ пустыню. И онъ увидалъ большое дерево, росшее у ручья; вода въ ручьѣ была необыкновенно чистая и дерево такое прекрасное, какого онъ никогда раньше не видалъ, и на вѣтвяхъ того дерева росли плоды, и когда онъ сорвалъ ихъ, то они показались ему слаще всѣхъ плодовъ на свѣтѣ, и на это дерево собирались птицы безъ числа и видя это онъ возрадовался и сталъ подъ этимъ деревомъ и началъ онъ раздумывать и представилось ему подобіе этого дерева съ положеніемъ пророка, которое выпало ему на долю, и источника воды съ мудростью и знаніемъ и птицъ съ людьми, которые сходятся къ нему изъ близка и далека и поучаются у него и отъ него узнаютъ путь ко спасенію. Онъ думалъ объ этомъ, когда вдругъ увидѣлъ четырехъ ангеловъ, которые предстали передъ нимъ; они пошли и онъ за ними, затѣмъ они подняли его на небо и Богъ преисполнилъ его мудрости и онъ узналъ будущее. И ангелы снесли его на землю и Богъ велѣлъ одному изъ этихъ четырехъ ангеловъ быть постоянно при немъ. И Иодасафъ оставался нѣкоторое время въ той странѣ и обратилъ людей къ Господу. Затѣмъ онъ пошелъ въ землю Sūlābat (?), которая была царствомъ его отца; когда отецъ услышалъ объ его приближеніи, онъ со всѣми вельможами своими вышелъ къ нему на встрѣчу и принялъ со всяческими почестями и всѣ его домашніе и друзья и войско и народъ, всѣ пришли его привѣтствовать. Царевичъ провозноситъ длинную проповѣдь и затѣмъ идетъ по другимъ городамъ обращать людей на путь истинный, пока не пришелъ наконецъ въ городъ *Кашмиръ* и сдѣлалъ онъ ту страну цвѣтущей и всѣхъ жителей ея научилъ истинному пути. Тамъ онъ остался пока не пришелъ конецъ его. Передъ смертію онъ призвалъ къ себѣ любимаго ученика своего Yāb-d¹⁾ и передалъ ему завѣтъ свой, хранить заповѣди Господни, и велѣлъ ему построить зданіе, гдѣ бы похоронить его. Онъ поло-

1) Прим. 5 стр. 264.

жилъ голову на западъ, а ноги протянулъ на востокъ и отошелъ въ мѣръ вѣчный.

Послѣсловіе составителя т. е. или Мухаммеда ибн-Закаріи (=ар-Рâзи) или Ибн-Бабавейха.

Списокъ притчъ.

1. О благочествіи царѣ.
 - I. О трубѣ смерти.
 - II. О четырехъ сундукахъ.
2. О сѣятелѣ.
3. О человѣкѣ, преслѣдуемомъ слономъ.
4. О трехъ друзьяхъ.
5. О царѣ избираемомъ на годъ.
6. О собакахъ, падали и человѣкѣ.
7. О добромъ врачѣ.
8. О царѣ, который съ голоду съѣлъ собственное дѣтя.
9. О пророкахъ (ср. евангельскую притчу о злыхъ виноградаряхъ).
10. О птицѣ подобной пророкамъ.
11. О солнцѣ.
12. О царѣ, вѣрующемъ визирѣ и мушпирѣ и женщицѣ въ землянкѣ.
13. О богатомъ юношѣ, женившемся на дочери бѣдняка.
14. О воробѣѣ.
15. О царѣ, который первую половину жизни прожилъ въ беззаконіи, а вторую въ благочестіи.
16. О зломъ царѣ и благочестивомъ совѣтникѣ.
17. О царевичѣ, ставшемъ проповѣдникомъ вѣры.

Притчи царевича: I. О царевичѣ, который въ пьяномъ видѣ провель ночь въ могилѣ.

II. Воры и золотой кувшинъ полный змѣй.

III. О царевичѣ, освобожденномъ изъ плѣна и попавшемъ въ яму съ дракономъ.

IV. О человѣкѣ, попавшемъ къ гулямъ (Divyāvādāna: Mākandikāvādāna).

fol. 27v—33r¹).

بلوهر گفت نقل کرده اند که در ازمنه گذشته پادشاهی بود که بسیار خواهش داشت که از او فرزندی حاصل شود و بهر کونه علاجی که گمان میبرد برای این مطلب خود را معالجه می نمود و فایده نمی بخشید تا آنکه در آخر عمر یکی از زنان او حامله گردید و پسری از او متولد شد پس چون نشو و نما کرد و براه افتاد روزی گامی برداشت و گفت بروی معاد و بازگشت خود جفا می کند پس پسر گامی⁵ دیگر برداشت و گفت پیر خواهد شد و کام سیم برداشت و گفت بعد از آن خواهد مرد پس بحال خود بازگشت و بطور اطفال مشغول بازی و لهو شد و پادشاه از مشاهده این حال بسی متعجب شد و منجمان و علما را طلبید و حال آن فرزند نقل کرد و گفت طالع فرزند مرا ملاحظه نمائید و درین اطوار تأمل کنید و احوال او را برای من بیان نمائید و آن گروه این قدر که در استعلام او اندیشه کردند که مانده¹⁰ شدند و از احوال او چیزی استنباط نتوانستند نمود پس چون پادشاه دانست که ایشان نیز در امر او حیران اند او را بدایکان داد که بشیر دادن او مشغول شدند یکی از منجمان گفت که این طفل پیشوائی از پیشوایان دین خواهد شد پس پادشاه نکهبانان بر آن پسر کماشت که از او جدا نشوند تا آنکه آن پسر بسن شباب رسید روزی خود را از دست [28r.] پاسبانان خلاص کرد و ببازار آمد¹⁵ نظرش بر جنازه افتاد پرسید که این چه چیز است گفتند آدمی است مرده است پرسید که چه چیز باعث مرگ او شده گفتند که پیر شده و ایام عمرش بسر آمده و اجلش در رسید و مرد پرسید که پیشتر صبح و زنده بود و بخورد و می آشامید و راه میرفت گفتند بلی چون پاره دیگر راه رفت نظرش بر مرد پیری افتاد و ایستاد و از روی تعجب نظر بسیار بر او میکرد و ملاحظه احوال او بنمود پس پرسید که²⁰ این چه چیز است گفتند که مردیست که سن بسیار دارد و پیری او را یافته و اعضا و قوایش ضعیف و باطل گردیده است پرسید که اول این مرد طفل بوده است و باین حال رسیده است گفتند بلی پس از آن در گذشت ناگاه در مرد بیماری رسید و از حال او پرسید گفتند مردیست بیمار شده است گفت اول صبح بود²⁵ و بعد از آن بیمار شده است گفتند بلی گفت والله که اگر شما راست می گوئید آنچه بمن می گوئید و آنچه من دیدم همه مردم عالم دیوانه اند ناگاه پرستاران و پاسبانان بفر آن پسر افتادند و تفحص کردند او را در خانه نیافتند ببازار آمدند

1) Чертой мы отмѣчаемъ слова, написанныя въ рук. красными чернилами.

و اورا گرفتند و بخانه بردند چون بخانه در آمد بر پشت خوابید پس نظرش بچوبهای سقف خانه افتاد پرسید که اول این چوبها چگونه بوده است گفتند اول نهالی بوده از زمین روئید و بعد از آن آن را بریده اند و دیوارهای این خانه را بلند کرده و این چوب بر روی آنها انداخته اند در آن سخن بودند که پادشاه 5 فرستاد بنزد موللان که ملاحظه کنید که پسر من کویا شده و بسخن آمده است گفتند بلی سخن میکوید و سخن چند میکوید از باب سخنان سودائیان و سواسیان پس چون این سخنان را پادشاه نقل کردند علما و منجمان را بار دیگر طلبید و از حال او سؤال نمود ایشان حیران ماندند مگر همان منجم که اول بار گفت که او پیشوا و رهنمای اهل دین خواهد بود و پادشاه را سخن او خوش نیامد 10 پس بعضی از دانایان گفتند که ای پادشاه اگر زنی را بتزوج او در آوری این حالت سودا از او زایل می گردد و عاقل میشود و بکار خود بینا می شود پادشاه سخن ایشان را پسندید و تخصص نمود در اطراف زمین و زنی با نهایت حسن و جمال که از او بهتر نتواند بود برای او بهم رسانیده و بعقد او در آورد و برای زفاف او مجلس آراست و سازندگان و نوازندگان و بازی کران بسیار جمع کرد و هر يك 15 بکار خود مشغول گردیدند و چون نغمهها و ترانههای ایشان بلند گردید پسر پرسید که این صداها چیست گفتند اینها از باب نغمه و ترانه و لهب و لعب و بازی و طرب اند که برای عروسی تو ایشان را جمع کرده اند که خواطر نو شاد گردد پس ساکت شد و جواب نکفت و چون شب شد پادشاه زن آن پسر را طلبید و گفت من فرزند بغیر از این پسر ندارم و بسیار او [را] عزیز دارم میخواهم که چون ترا 20 دینز او برند بشبوهٔ مهربانی و ملاطفت و بافسون شیرین زبانی و حسن مصاحبت دل او را بسوی خود مایل گردانی پس چون زن را بنزد او بردند و خلوت شد زن بنزدیک او رفت و شروع مهربانی و ملاطفت نمود و پردهٔ حیا را [28v] از پیش برداشت و دست در کردنش در آورد پس گفت که شتاب مکن که شب دراز است و ایام صحبت بسیار است خدا بر تو مبارک گرداند این مواصبت را صبر کن 25 تا بخوریم و بیاشامیم و بصحبت مشغول شویم پس آن جوان مشغول طعام خوردن شد و آن قدر آن جوان [B. P. از خواب 9] صبر کرد که مستی آن زن را ربود و بخواب رفت پس دربانان و پاسبانان را غافل کرد و از خانه بیرون آمد و بشهر در آمد و در کوچهای گردید تا آنکه پیسری هم سن خود از اهل آن شهر بر خورد جامه های خود را انداخت و بعضی از جامه های آن پسر را پوشید و آن پسر را بر 30 داشت و با یکدیگر از آن شهر بیرون رفتند و در تمام آن شب راه رفتند و چون

نزدیک صبح شد ترسیدند که از عقب ایشان بیایند در کوشه شدند و چون صبح شد خدمتکاران پسر پادشاه بنزد دختر آمدند و او را در خواب یافتند و پسر را ندیدند از عروس احوال داما پرسیدند گفت نزد من بود و من بخواب رفتم نیدانم بکجا رفته است چندانکه او را طلب کردند نیافتند پس چون شب در آمد پسر پادشاه از مکین خود برآمده رو براه آوردند و پیوسته چنین میکردند⁵ که روزها مخفی میشدند و شبها طی مسافت مینمودند تا آنکه از مملکت آن پادشاه بیرون رفتند و بملک پادشاه دیگر داخل شدند و آن پادشاه را دختری بود در نهایت حسن و جمال از بسیاری محبتی که با آن دختر داشت عهد کرده بود با او که او را بشوهر ندهد مگر بکسی که دختر او را پسندد و اراده نماید و باین سبب غرغه بسیار عالی برای او بنا کرده بود و بر شارع عالم مشرف بود که آن دختر پیوسته در¹⁰ آنجا نشسته بود و بر مردی که از آن شارع عبور مینمودند نظر میکرد که کسی را به پسندد و پدر خود را اعلام نماید که او را بعقد او در آورد ناکاه نظرش بر پسر پادشاه افتاد که با آن جامهای کهنه با رفیق خود سیر میکند چون نور نجابت صوری و معنوی از جبین آن پسر ساطع بود محبت او در دل دختر قرار گرفت و نزد پدر فرستاد که اینک من کسی را برای شوهری خود اختیار کرده ام اگر مرا بکسی تزویج¹⁵ خواهی کرد بان جوان بده و الا بدیکری راضی نخواهم شد در آن حال مادر دختر نزد او آمد و باو گفت که دخترت شخصی را پسندیده است برای شوهری خود و میکوبد که بدیکری راضی نخواهم شد و مادر نیز از استماع این سخن مسرور گردیده و او نیز نظر کرد و آن پسر را مشاهده نمود و بسرعت تمام بخدمت پادشاه رفت و حقیقت حال را عرض نمود پادشاه نیز بسیار خوشحال شد و بقصر دختر²⁰ بر آمد و گفت آن جوان را بمن نغائید چون از دور مشاهده او نمود از قصر فرود آمد و تغییر لباس نمود و بنزد پسر پادشاه آمد و با او سخن گفت از احوال او سؤال نمود که تو کیستی و از کجا آمده گفت ترا با من چه کار است و چه سؤال از من میکنی من مردم از فقرا و مساکین پادشاه گفت تو غریب مینمائی و رنگ تو بزرگ مردم این شهر نینماید پسر گفت که من غریب نیستم پادشاه هر چند سعی نمود که²⁵ او برستی احوال خود را بیان نماید اما ننمود و بیان حال خود نکرد پس پادشاه جمعی را موکل او کردانید که از احوال او با خبر باشند بخوی که او نداند و مطلع باشند که بکجا میرود و در کجا قرار میکبرد و [29r] بحرمسرای خود باز کشت و گفت جوانی را دیدم در نهایت عقل و فراست و کویا پسر پادشاهی است و چنین می یابم که او را میل و خواهش نباشد بانچه شما او را بر ان بخوانید پس کس³⁰

بطلب او فرستاد که او را حاضر کنند و ملازمان پادشاه بنزد او آمدند و گفتند که پادشاه ترا بمطلبید پسرگفت که مرا با پادشاه چه کار است و برای چه مرا میخواهد که مرا باو حاجتی نیست و او مرا نمیشناسد ملازمان بسخن او کوش نکردند و باکراه او را بمجلس پادشاه حاضر ساختند پادشاه او را کرامی داشت و فرمود که 5 کرسی برای او گذاشتند و او را بر کرسی نشانند و دختر و زنش را پادشاه فرمود که بیس پرده آمدند و به پسرگفت که ای جوان ترا برای کار خیری طلبیده ام دختری دارم و ترا برای شوهری خود پسندیده میخواهم که او را بعقد تو در آورم و از فقر و بی چیزی پروا مکن که ما ترا غنی کردانیم و شرافت و بزرگی و رفعة بتو ارزانی میداریم پسرگفت که مرا با آنچه میکویی احتیاجی نیست ای پادشاه 10 اگر میخواهی برای تو مثلی بیان کنم پادشاه گفت بگو آن جوان گفت که نقل کرده اند که پادشاهی بود و پسر می داشت و آن پسر مصاحبان و دوستان داشت روزی آن مصاحبان طعامی مهیا کردند و پسر پادشاه را بضیافت طلبیدند چون بمجلس ایشان در آمد بشراب خوردن مشغول شدند تا آنکه همگی مست گردیدند و افتادند و پسر پادشاه در نصف شب از خواب بیدار شد و هوای اهل خودش 15 بر سرش افتاد بیرون آمد که بخانه خود باز گردد و هیچیک از آن مصاحبان را بیدار نکردد مستانه براه می آمد در عرض راه گذارش بر قبری افتاد در عالم مستی و بیهوشی چنین بنظرش آمد که آن قبر خانه او پس بان قبر داخل شد و کند مرده بشامش رسید از غایت بیهوشی و بیخبری کمان کرد که بوبهای خوش است که در خانه از برای او مهیا کرده اند و استخوانهای پوشیده که در آن قبر بنظرش 20 آمد کمان کرد که فرشهای بزرگانه است که در منزل برای او گسترده اند و دید که مرده نازه در آن قبر دفن کرده اند و متعفن گردیده چنان بخیالش آمد که معشوق اوست دست تنگ بگردن او در آورد و تمام شب او را بیوسید و با او بازی میکرد چون صبح شد و بیهوش باز آمد و نظر کرد دست خود را در گردن مرده کندیده دید و جامهای خود را بانواع کثافت از چرک و ریم و خون آلوده یافت 25 از کند ینتاب شد و از آن حالت وحشت عظیم بهم رسانید و بیرون آمد و با نهایت بدحالی متوجه شهر شد و از شرمندگی و انفعال آن حال ناخوش خود را از مردم پنهان میکرد تا بخانه خود در آمد بسی شاد شد که کس او را بر آن حال مشاهده نکرد پس جامهای خود را افکند و خود را پاکیزه کردانید و جامهای نو پوشید و بیهوشی خوش خود را خوشبو کردانید خدا ترا عبر دهد ای پادشاه کمان داری که کس 30 که چنین حالی بر او گذشته باشد دیگر باختیار خود بچنین جائی میرود و چنین حالی

اختیار کند پادشاه گفت نه گفت حال من نیز مثل حال آن پسر پادشاه است پس پادشاه بجانب زن و دختر خود التفات نمود و گفت نکتم که [29v] این جوان بانچه شا میخواهد رغبت نمی نماید مادر دختر گفت که اوصاف و کمالات دختر مرا چنانچه باید برای او بیان نکردی و باین سبب باو رغبت ننمود اگر رخصت میفرمائی من بیرون آیم و با او سخن گویم پادشاه بآن پسر گفت که زن میخواهد که 5 برابر آید و با تو سخن بگوید و تا امروز بحضور کسی نیامده و با کسی سخن نگفته پسر گفت اگر خواهد بیاید پس زن بیرون آمد و نشست و گفت از این معامله ابا مکن که حق تعالی خیر فراوان و نعمت بی پایان بسوی تو فرستاده ورد چنین نعمتی سزاوار نیست قبول کن دختر خود را بعقد تو در آورم و بدرستی که اگر به بینی که پروردگار چه بهره از حسن و جمال و زیبائی و رعنائی و کمال باو کرم 10 فرموده قدر این نعمت را خواهی دانست و اگر او را اختیار نمائی محسود عالمیان خواهی شد پس پسر رو بپادشاه کرد و گفت میخواهی برای این حال مثلی بیان کنم پادشاه گفت بلی آن جوان گفت که جمعی از دزدان با یکدیگر اتفاق کردند که بخزانة پادشاه روند بدزدی پس نقبی زدند و از زیر دیوار خزانه داخل شدند متاعها دیدند که هرگز ندیده بودند و در میان آنها سبوی بزرگی بود از 15 طلا و مهری از طلا بآن زده اند و آنچه در این سموست البته از سایر امتعه این خزانه بهتر خواهد بود پس آن سبوی طلا را بر گرفتند و بردند به بینائی و همگی همراه بودند که مبادا بعضی خیانت کنند پس چون آن سبورا کشودند چند افعی کشنده در آن سبو بود بر آن جماعت حمله کردند و همگی را کشتند خدا ترا عمر دهد ای پادشاه کمان داری که کسی که احوال این جماعت را شنیده باشد و حال 20 آن سبورا داند دیگر برسر آن میروند پادشاه گفت نه پسر گفت که حال من همین حال است پس دختر پیدر خود گفت که مرا رخصت فرما که بیرون آیم و با او سخن گویم زیرا که اگر به بیند که حق تعالی چه مرتبه از حسن و نیکوئی و دلبری و زیبائی بن عطا فرموده البته بی اختیار قبول خواستکاری من خواهد کرد پادشاه با آن جوان گفت که دختر من خواهد که بحضور تو آید و بی حجاب با تو سخن 25 گوید و تا امروز کسی او را ندیده و در برابر کسی در نیامده و با بیگانه سخن نگفته آن جوان گفت که اگر خواهد بیاید پس آن دختر با نهایت حسن و جمال و غنچ و دلال از پرده بیرون خرامید و با آن پسر گفت که ایا هم مثل من دیده در نیکوئی و خوشروئی بهضت (و بهجت ۹) و نصارت و حسن و طراوت من ترا پسندیده ام و محبت ترا بجان خریده ام با من جفا مکن و چون منی را بفراق خود مبتلا 30

مکن جوان روی پادشاه کرد و گفت میخواهی برای این مثلی که شاهد حال من باشد بیاورم پادشاه گفت بلی آن جوان گفت که نقل کرده اند که پادشاهی دو پسر داشت پس این پادشاه را با پادشاه دیگر محاربه روداد و در حربگاه یکی از آن دو پسر اسیر آن پادشاه دیگر شد پس فرمود که آن پسر را در خانهٔ جس کردند 5 و حکم فرمود که هر که بر او بگذارد سنگی بر او زند و آن پسر بر این حال مدتی ماند پس برادر آن پسر بپدر خود گفت که رخصت ده مرا که بروم بجانب برادر خود شاید بحیلهٔ او را خلاص کنم پادشاه گفت برو و آنچه خواهی از اموال و امتعهٔ و اسباب با خود بردار پس تهیهٔ سفر خود را درست کرد و اسباب و امتعهٔ بسیار و زنان [30r] خواننده و نوازندهٔ بی شمار با خود برداشت و متوجه ملک آن پادشاه شد و چون نزدیک بشهر آن پادشاه رسید پادشاه از قدم او باخبر شد 10 مردم شهر را امر فرمود که او را استقبال نمایند و در بیرون شهر منزل مناسبی برای او تعیین فرمود و چون پسر پادشاه در آن منزل قرار گرفت متاعهای خود در کشتود و غلامان خود را فرمود که با مردم مشغول خرید و فروش شوند و در سودا و معامله نا ایشان را غافل کرد و بتنهائی بشهر در آمد و زندان برادر خود را 15 دانسته بود بنزد آن زندان آمد و سنکریزه برداشت و در آن زندان افکند که معلوم نماید که برادرش حیات دارد یا نه چون سنکریزه برو خورد فریاد بر آورد و گفت کشتی مرا پس زندان بانان بر سر او جمع شدند پرسیدند که چرا فریاد کردی و ترا چه پیش آمد که چنین جزع نمودی و درین مدت ما ترا عذابها و سیاستهای عظیم کردیم و مردم بر تو سنگهای کران انداختند و جزع نکردی و بفریاد نیامدی 20 اکنون از سنکریزهای این مرد چرا بفریاد آمدی گفت آنها بیکانه بودند و مرا نمیشناختند و این مرد آشنا مینماید پس برادرش بمنزل خود برگشت و بمردم شهر گفت که فردا نیز بیائید که متاعی برای شما بکشایم که هرگز مثل آن ندیده باشید چون روز دیگر شد تمام مردم بسوی او شتافتند برای سودا پس فرمود که متاعهایش را برای ایشان کشتودند و سازندها و نوازندها و بازیگران و لعبت 25 بازان و ارباب طرب و اصحاب لهو و لعب را فرمود که هر یک بشیوهٔ مردم را مشغول خود گرداند و چون دید که مردم¹⁾ همگی مشغول خرید و سودا و عیش و تماشا گردیدند بستت روز گذشته عمل نمود و مخفی بشهر در آمد و بزندان برادر داخل شد و زنجیرها و بندهای او را کشتود و گفت غم مخور که ترا مدارا میکنم

1) Слова отъ خود до مردم повторыны здѣсь въ Ms. еще разъ по ошибкѣ и зачеркнуты.

و جراحتهای ترا مرهم میگذارم او را بر کرفت و از شهر بیرون آورد و بر جراحتهای او مرهم گذاشت و چون اندکی باصلاح آمد و قدرت حرکت بهم رسانید او را بر سر راه آورد و گفت ازین راه برو که بدریا میرسی و کشتی برای تو مهیّا کرده‌ام بر کشتی بنشین و بجانب وطن خود روانه شو و چون آن برادر محبوبس قدری راه آمد بطالم مهبوس خود راه کم کرد و در چاهی در افتاد که در آن چاه ازدهای عظیمی بود 5 و در آن چاه درختی بود و چون نظر بآن درخت افکند دید که بر سر درخت دوازده گول ماوی دارند و بر ساق درخت دوازده شمشیر برهنه تپه کرده اند و میبایست بر آن درخت بالا رود تا از چاه و ازدها نجات یابد پس سعی بسیار کرد و بانواع چیلها از ساق آن درخت بالا رفت و خود را بشاخ از شاخهای آن درخت رسانید و بصد افسون از آن غولان خلاص یافت و خود را براه رسانید و بدریا رسید و بر 10 کشتی سوار شد و بخانه خود رسید خدا عمر ترا دراز کند ای پادشاه کمان داری که چنین کسی دیگر باختر خود بچنین جائی بر گردد و خود را بچنین مهلکه بیفکند پادشاه گفت نه جوان گفت که حال من نیز مثل آن جوانست که حالش را شنیدی پس پادشاه [30v] وزن و دختر همگی از قبول آن جوان مأیوس شدند در آن حال آن پسر که رفیق پسر پادشاه شده بود بنزد پسر پادشاه آمد و سر در 15 کوش او گذاشت و گفت هرگاه تو این دختر را قبول نمیفرمائی التماس دارم که برای من خواستگاری نمائی شاید بنگاح من در آورند پسر پادشاه پادشاه گفت که رفیق من میگوید که اگر پادشاه مصاحت میداند این سایهٔ مرحمت را بر سر من افکن و دختر خود را بعقد من در آور و پسر گفت که مثل رفیق من بآن میباند که مردی رفیق جمع شده بود پس همگی بکشتی نشستند و کشتی را روانه کردند 20 چون پاره راه رفتند کشتی ایشان شکست نزدیک جزیره که در آنجا غولان بسیار بودند و رفیقان آن مرد همگی غرق شدند و او را دریا با آن جزیره افکند و آن غولان بر دریا مشرف شده بودند و نظر میکردند پس غول مادهٔ نزدیک آن مرد آمد و او را دید و عاشق او شد و خود را بنگاح او در آورد و باو صحبت داشت تا صبح و چون صبح شد آن مرد را کشت و قسمت کرد اعضای او را در میان یاران 25 و مصاحبان خود و بعد از زمانی مثل این واقعه رو داد شخصی دیگر را که بان جزیره افتاد دختر پادشاه غولان عاشق او شد و او را برد و در آن شب تا صبح او را تکلیف مباشرت مینمود و آن مرد چون واقعهٔ مرد سابق خبر داشت تا صبح از ترس خواب نمیکرد و چون صبح شد و آن غول در تهمهٔ کشتن او بود بر خاست آن مرد کرجخت و خود را بساحل دریا رسانید اتفاقاً کشتی در کنار آن جزیره حاضر شده 30

بود پس فریاد زد اهل آن کشتی را و بایشان استغاثه نمود ایشان را بر اورجم آمد و او را سوار کشتی کردند و با خود بردند و او را باهلش رسانیدند و چون صبح شد غولان بجانب آن غول آمدند و پرسیدند که چه شد آن مردی که باو شب بروز آوردی گفت از من کریخت غولان نکذیب او نمودند و گفتند که البته 5 او را تنها خورده و بما حصه نداده ترا عوض او میکشیم اگر او را حاضر نسازی نزد ما پس آن غول بناچار بروی دریا سفر کرد تا بخانه آن مرد آمد و بنزد او نشست و گفت این سفر تو چون گذشت گفت درین سفر بلائی عظیم رو داده و حق تعالی بفضل خود مرا از آن نجات بخشید و قصه غولان را برای او نقل کرد آن غول گفت که اکنون مشخص هست که از ایشان خلاص شده و خواطر جمع کرده گفت بلی 10 گفت من همان غولم که شب نزد من بودی و آمده ام که ترا ببرم آن مرد شروع بتضرع و استغاثه کرد و آن غول را سوگند داد که از کشتن من بگذار که من بعوض خود ترا بکسی دلالت کنم که به از من آن غول بر اورجم کرد و التماس او را قبول نمود و با یکدیگر بخانه پادشاه رفتند غول گفت ای پادشاه سخن مرا بشنو و میان من و این مرد محاکمه کن من زن این مردم و او را بسیار دوست میدارم 15 و او از من کراهت دارد و از صحبت من دوری میکند ای پادشاه موافق حق میان من و این مرد حکم کن و چون پادشاه آن زن را با نهایت حسن و جمال مشاهده نمود و بسیار پسندید او را و فریفته او شد و آن مرد را بخلوت طلبید و گفت اگر تو این زن را نمی خواهی بمن وا گذار که من فریفته و عاشق او شده ام گفت هرگاه پادشاه را میل صحبت او هست [31r] من دست از او بر میدارم 20 و الحق لیاقت صحبت پادشاه دارد و چنین کسی مناسب پادشاهانست و امثال ما مردم فقیر قابل او و صحبت او نیستیم پس پادشاه او را بخانه برد و شب با او عیش کرد و چون سحر پادشاه بخواب رفت غول او را کشت و پاره پاره کرد و کوشتهای او را بجزیره برد و میان یاران خود قسمت کرد ای پادشاه ایا کمان داری کسی را که چنین حالی را داند و باز بآن موضع بر گردد و خود را گرفتار 25 آن غولان گرداند پادشاه گفت نه و چون آن پسر این حکایت را از پسر پادشاه شنید گفت من از تو جدا نمیشوم و این دختر را نیز نمیخواهم و بکار من نمی آید پس هر دو از پادشاه مرخص شدند و بیرون آمدند و پیوسته عبادت حق تعالی میکردند و در اطراف زمین سیاحت مینمودند¹ و از احوال جهان عبرت میکردند

1) Въ Ms. по ошибки повторено еще разъ.

تا آنکه حق تعالی بوسیله ایشان گروهی بسیار را براه دین هدایت فرمود و درجه آن پسر بسیار بلند شد و آوازه علم و عبادت و زهد و ورع و کمالات او در آفاق عالم منتشر شد پس بفکر پدر خود افتاد که او را از ضلالت و کمراهی نجات بخشد و رسول نزد پدر خود فرستاد و چون رسول او نزد پدر آمد گفت که فرزندت سلام میرساند که حق تعالی مرا بدین حق هدایت فرموده و ما بتوفیق الهی⁵ گروه بسیار را براه حق آورده ایم و به بندگی الهی راهنمایی کرده ایم سزاوار اینست که تو در این جهالت و ضلالت غمانی و ازین سعادت محروم نگردی پس پدر قبول نمود و با اهل بیت خود بخدمت او شتافت و بدین او در آمدند و طریقه او را پیش گرفتند و بسعادت اخروی فایز گردیدند چون بلوهر سخن را باینجا رسانید یوزاسف را وداع نمود و بمنزل خود مراجعت کرد و چند روز دیگر بخدمت او تردد می نمود تا آنکه دانست که ابواب خیر و فلاح و هدایت و صلاح بر روی او کشاده شد و براه حق و دین مبین هدایت یافت پس او را بالکلیه وداع نمود و از آن دیار بیرون رفت و یوزاسف تنها و دلگیر و غمگین ماند تا آنکه هنگام آن شد که بجانب اهل دین و عبادت رود و عامه خلق را هدایت نماید پس حق تعالی ملکی از ملائکه را بسوی او فرستاد و در خلوت بر او ظاهر شد و نزد او¹⁵ ایستاد و گفت بتو باد خیر و سلامتی از جانب حضرت ایزدی بدرستی که تو انسانی که در میان بهائم و حیوانات گرفتار شده که همگی بفسق و ظلم و جهالت و ضلالت گرفتارند آمده ام بسوی تو با تحیت و سلام از جانب حق جل و علا که پروردگار خداوند جمیع خلایق است فرستاده است مرا بسوی تو که ترا بشارت دهم بگرامتهای الهی و بتو تعلیم امری چند را که بر تو پنهانست از امور دنیا و آخرت²⁰ پس بشارت مرترا و قبول کن مشوره مرا اختیار نما و از گفته من بیرون مرو و لباس دنیا را از خود بیفکن و شهوتهای دنیا را از خود دور کن و ترک کن پادشاهی زایل را و سلطنت فانی را که ثبات و دوام ندارد و عاقبت او بجز پشیمانی و حسرت نیست و طلب کن پادشاهی را که زوال ندارد و شادی را که هرگز منقضی نمیشود و راحتی را که هرگز متغیر نمیکردد و راست گو باش در اقوال و افعال²⁵ و عدالت پیشه خود کن بدرستی که تو [31v] پیش وا و امام مردم خواهی بود که ایشان را بسوی بهشت دعوه نمائی چون یوزاسف از ملک این بشارتها شنید بسجده در افتاد و حق تعالی را شکر کرد که من آنچه پروردگار فرماید اطاعت میکنم و از فرموده او تجاوز نمیکنم پس آنچه صلاح مرا میدانی بآن امر فرما که ترا حمد میکنم و پروردگار خود را که ترا برای اصلاح من فرستاده شکر میکنم³⁰

زیرا که او بمن رحم و مهربانی فرموده و از شر دشمنان دین نجات بخشیده و من پیوسته در اندیشهٔ همین امر بودم که تو برای من نازل گردیدهٔ ملک گفت که من بعد از چند روز دیگر بنزد تو خواهم آمد و ترا بیرون خواهم برد مهتا باش از برای بیرون رفتن پس یوزاسف عزم بیرون رفتن را با خود درست کرد و همگی 5 همتش بر آن مصروف بود و هیچکس را بر این معنی مطلع نساخت پس چون وقت بیرون رفتن در آمد آن ملک در نصف شب برو نازل شد و در هنگامی که مردم همه در خواب بودند و گفت بر خیز که دیگر تأخیر جایز نیست یوزاسف بر خاست و افشای آن راز باحادی فرمود بغیر از وزیر خود و چون خواست که سوار شود جوان زیبا روئی که حاکم بعضی از بلاد ایشان بود بنزد او آمد و او را سجده کرد و گفت کجا میروی ای پسر پادشاه که ما را در این ایّان شدت و تنگی 10 روی خواهد داد و بد رستی که تو مصلح احوال رعیت و دانا و کامل بودی رعیت و ملک و بلاد خود را میگذاری و ما را بسخنت می اندازی نزد ما باش که از آن روزی که تو متولد شده تا حال ما باسایش و فراوانی نعمت گذرانیده ایم و بلائی و آفتی و تنگی بما نرسیده یوزاسف او را تسلی فرمود و ساکت گردانید و گفت 15 تو در بلاد خود باش و با اهل مملکت خود نیکو سلوک نما و با ایشان مدارا کن و مرا بانجا که فرستاده اند میباید رفت و بامری که فرموده اند عمل میباید نمود اگر تو مرا در آن امر مدد و همراهی نمائی از عمل من بهره و نصیبی خواهی داشت این را بگفت و سوار شد و آن قدر راه که مامور شده بود که سوار رود رفت و بعد از آن از مرکب فرود آمد و پیاده براه افتاد و وزیر اسپ او را میکشید 20 و باواز بلند میکریست و بیتابی میکرد و میگفت که بچه رو پدر و مادر ترا به بینم و چه جواب بابیشان بگویم و ایا بچه عذاب مرا سیاست کنند و بچه خواری مرا بکشند و تو چگونه طلاق سختی و مشقت و آزار خواهی داشت که هرگز بآن عادت نکردهٔ و چگونه بر وحشت و تنهائی صبر خواهی کرد که هرگز بآن عادت نکردهٔ بکروز تنها نمودهٔ و بدن نازک تو چون تاب کرسنگی و تشنگی و بر روی سنگ 25 و خاک و کلوخ خوابیدن خواهد داشت پس یوزاسف او را نیز ساکت گردانید و تسلی داد و اسپ و کمر بند خود را باو بخشید و وزیر بر پای یوزاسف افتاد و پاهایش را میبوسید و میگفت امیر و اقای من مرا وا مکنزار و با خود ببر بهره جا که میروی که مرا بعد از [این] کرامتی و درمتی در میان این قوم نخواهد بود و اگر مرا بگذاری و با خود نبری بصحراها بیرون خواهم رفت و هرگز بخانه نخواهم رفت 30 که آدمی در آنجا باشد بار دیگر یوزاسف او را دلداری نمود و تسلی فرمود و گفت

بنی بخواطر خود راه مده که انشا الله [32r] ضرر بتو نخواهد رسید و بغیر خیر و خوبی نخواهی دید من کسی بنزد پادشاه خواهم فرستاد و سفارش ترا باو خواهم کرد که ترا کرانی دارد و بانو نیکی و احسان نماید پس بوداسف جامهای پادشاهانه را از بر خود کند و بوزیر بخشید و کفت جامهای مرا بپوش و باو داد یا قوت کران بهائی را که پیوسته بر سر میرد و بوزیر کفت که اسباب و مرکب و لباس مرا بردار 5 و بنزد پادشاه روو چون برسی او را از دور تعظیم سجده کن و این یا قوت را باو بده و سلام مارا باو و همکی امرا و اشراف برسان و بگو بایشان که چون من در حال دنیای فانی و آخرت باقی نظر کردم در میان آنها متردد شدم و در باقی رغبت کردم و فانی را ترك کردم و چون اصل و حسب خود را دانستم و دوست و دشمن خود را شناختم و تمیز در میان یار و بیگانه کردم دشمنان و بیگانهگان را ترك کردم و باصل 10 و حسب خود پیوستم و بدانکه پدرم چون یا قوت را میبیند خواطرش جمع میکردد و خوشحال میشود و چون جامهای مرا در بر تو میبیند یاد میآورد مرا و محبت مرا نسبت بتو و این معنی او را مانع میشود از اینکه آسیب و مکروهی بتو رساند پس وزیر بسوی شهر بر کشت نا آنکه بوداسف رو براه آورد و بصرای کشاده رسید درخت عظیمی در آنجا دید که بر لب چشمه رسته چون بنزدیک آمد چشمه دید 15 بنهایت صفا و پاکیزگی و درختی مشاهده نمود در غایت نیکویی و رعنائی که هرگز بآن خوبی درخت ندیده بود و آن درخت شاخهای بسیار داشت و چون میوه آن درخت را چشید از جمیع میوهای [عا] 1) الم شیرینتر یافت و دید که مرغان بیحد و احصا بر آن درخت جمع آمده اند از مشاهده این احوال بسی شاد شد و در زیر [آن] 2) درخت ایستاد و با خود تعبیر این حال میکرد پس تشبیه نمود درخت را 20 ببشارت نبوت که باو رسیده بود و چشمه آبرا بعلم و حکمت و آن مرغان را بردی که بر دور و نزد او جمع شوند و از او علم و حکمت و دانش آموزند و باو هدایت یابند بوداسف درین اندیشه بود که ناگاه چهار ملک را دید که در پیش روی او پیدا شدند و براه افتادند و او از عقب ایشان روانه شد پس او را بلند کردند بسوی آسمان و حق تعالی از علوم و معارف آنقدر باو افاضه نمود که احوال نشاء 25 اولی [که] عالم ارواح است و نشاء وسطی که عالم ابدانست و نشاء آخری که قیامت است همگی بر او ظاهر گردید و احوال امور آینده را دانست 3) او را بزمین فرود

1) Вырвано въ Ms.

2) Пустое мѣсто въ Ms. Читай پس.

اوردند و یکی از آن چهار ملک را حق تعالی مقرر فرمود که پیوسته با او باشد و مدتی درین بلاد ماند و مردم را بحق هدایت کرد بعد از آن بر کشت بزمین سولابط (?) که مملکت پدرش بود چون پدرش خبر قدم او را شنید باشرف و امرا و اعیان مملکت باستقبال او بیرون آمد و او را کرامی داشت و توقیر و تعظیم او نمودند و خوبشان و دوستان و لشکریان و اهل آن بلاد جمیع بخدمت او آمدند و بروسلام کردند و نزد او نشستند پس سخنان بسیار بایشان گفت و نواخت و مهربانی نسبت بهیگی نمود و گفت کوشهای خود را با من دارید و دلهای خود را از غرضهای فاسد فارغ سازید برای استماع این سخنان حکمت ربانی که نور بخش جانهاست و قوت یابید بعلمی که دلیل و راه نمای شماست براه نجات

10 [32v] و عقلهای خود را از خواب غفلت بیدار سازید و بفهمیدن سخنی را که جدا کننده حق و باطل و ضلالت و هدایت است و بدانید که آنچه من شمارا بان دعوت مینمایم دین حق است که حق تعالی بر انبیا و رسل فرستاده است در قرنهاي گذشته و خدا ما را درین زمان بان دین امتیاز داده و مخصوص کردانید بسبب رحمت و شفقت و مهربانی که بر من و سایر اهل آن بلاد دارد و بمتابعة این دین

15 خلاص از آتش جهنم حاصل میشود و بدرستی که کسی باسما آنها نرسد و مستحق دخول نمیشود و نمیکردد مگر بایمان صالح پس جهد کنید درین دو امر تا در یابید راحت دائمی و حیات ابدی را و هر که از شما ایمان آورد باید که ایمان او از برای طمع زندگانی دنیا بامید پادشاهی زمین یا طلب عطا و بخششهای دنیوی نباشد بلکه باید ایمان شما برای تحصیل ملکوت سماوات و پادشاهی نشاء باقی

20 آخرت و امید خلاص از عذاب الهی و طلب نجات از ضلالت و کراهی و رسیدن بر راحت و آسایش آخرت باشد زیرا که ملک زمین و پادشاهی آن زایل و فانی است و لذتهای آن بزودی منقطع میگردد پس هر که فریب دنیا و لذت آن را خورد بزودی هلاک میشود و رسوا میگردد در هنگامی که نزد جزا دهنده روز جزا بایستد بدرستی که او جزا نیندهد مگر بحق و عدالت و بدانید که مرك قرین

25 بدنهای شماست و پیوسته در کمین شکار جانهاست که از بدنها برجا [ید] 1 و بدنها را سر نگون در کورها در اندازد و بدانید که چنانچه مرغ قادر بر زندگانی و نجات از شر دشمنان نیست تا فردا مگر بقوت بینائی و دو بال و دو پا و همچنین آدمی قادر بر حیات ابدی و نجات دائمی نیست مگر بایمان و اعمال [صالحه] 2 و نیت

1) Вырвано въ Ms.

2) Вырвано около 3 буквъ въ Ms.

حسنة پس اندیشه کنید و تفکر نمائید و بفهمید ای پادشاه و ای گروه اکابر و اشراف در آنچه شنیدید و¹⁾ بفهمید و از دریا عبور کنید تا کشتی حاضر و مویاست و میتوانید گذشتن و راه قطع کنید مادام که راه نما و توشه و مرکب دارید و در این ظلمت آباد نا چراغ دارین غنیمت شمارید و منزل را طی کنید و بمعاونت اهل دین و عبادت برای خود کنجها بیندوزید²⁾ و شریک ایشان شوید در اعمال صالحه⁵ و عبادات شایسته و نیکو متابعت ایشان نمائید و مددکار ایشان باشید و شاد کیر [بگردانید]³⁾ ایشان را بگردارهای نیک خود تا شمارا بعالم نور و سرای سرور برسانند و فرایض و واجبات الهی را محافظت نمائید و یاد.....⁴⁾ و شریط بجا آورید و بر املاها و آرزوهای دنیا اعتماد مکنید و پرهیز از شراب خوردن و زنا کردن و از سایر اعمال.....⁴⁾ تعالی از آنها نهی کرده است که آنها هلاک کننده جان¹⁰ و بدند و پرهیزید و اجتناب نمائید از حیمة و تعصب و غیرت.....³⁾ عداوت و آنچه راضی نباشید که نسبت بشما واقع شود نسبت هیچکس واقع مسازید و دلهای خود را از صفات ذمیه ظاهر و مصفی گردانید و نیتهای خود را خالص و درست سازید تا چون شما را اجل در یابد براه راست باشید پس از آنجا سفر کرد و بشهرهای بسیار رفت و مردم را هدایت فرمود تا آخر بشهر کشمیر رسید پس¹⁵ زمین کشمیر را آبادان کرد و تمام مردم آنولایت را هدایت نمود در آنجا ماند تا آنکه اجلس در رسید و روح پاکش از بدن خاکی مفارقت نمود و بعالم انوار.....³⁾ [337] و قبل از فوتش شاکردی از شاکردان خود را طلبید که او را یابند⁵⁾ میگفتند و پیوسته در خدمت و ملازمت آن بزرگوار میبود و در علم و عمل کامل گردیده بود و صیت کرد باو و گفت پرداز روح من بعالم قدس نزدیک شده است باید که فرایض²⁰ الهی را در میان خود محافظت نمائید و از حق بیاطل میل مکنید و چنگ زنین بعبادت و بندگی الهی پس یابد را امر فرمود که برای مدفن او عمارتی بسازد و سر خود را بجانب مغرب گذاشت و پاهای خود را بجانب مشرق دراز کرد و بعالم بقا رحلت فرمود ای عزیز این قصه شریفه که بر حکم و طریقه و امثال و افیه مشتمل است کنجی است از کنجهای حکمت ربانی اگر در مواظ و حکمتهای آن²⁵

1) Оторвано — около 5 буквъ.

2) Не вполне ручаясь за чтение, такъ какъ слово это почти стерто въ Ms.

3) Стерто.

4) Стерто; начатое слово м. б. قیحہ и передъ تعالی — که کہ حق — تعالی

5) Нельзя ли предположить, что послѣ را выпалъ ا и читать انانند (Ānānda)=Ānanda? такому отождествленію мѣшаетъ однако въ значительной степени долгота второго а.

نیکو تامل و تدبر نمائی و بدیده بصیرت در آن نظر کنی برای قطع محبت دنیا و رفع علایق آن و دانستن معایب آن کافی است و حکمتی که حکیمان الهی برای مردم بیان کرده اند این قسم حکمها و سخنان حق بوده است که موجب نجات از عقوبات و فوز بجنوبات و زهد دنیا و رغبت آخرت میگردیده است به دانستن مسئله⁵ هیولائی و صورت و مانند آن که موجب تضییع عمر و تحصیل شقاوت ابدی گردد و چنانچه حق تعالی لغمن (sic) را بحکمت وصف فرموده و از حکمتهای او که نقل کرده اند معنی حکمت ظاهر میشود که چیست و حکیم کیست امید که حق تعالی جمیع مؤمنان را عقل میرا از شہوتها و دیدۀ بینا و کوش شنوا و زبان بحقایق و معارف کویا کرمت فرماید تا از این معارف و حکمتها منتفع گردند

۴ ۴ ۴
۴ ۴
۴

Списокъ именъ собственныхъ.

ابن بابويه fol. 1v. Авторъ.

بلوهر passim. Отшельникъ.

زمین سرزید 7v. Страна.

سولابط (?) 32r. Страна.

کشیر 32v. Городъ и страна.

کمال الدین و تمام النعمة 1v. Заглавіе книги.

لغمن 33r. Мудрецъ.

محمد بن زکریا 1v. Авторъ.

مملکت هند 1v. هندوستان 6r. Страна.

یابن или یابد 33r. Ученикъ Юдасафа.

بودآسف или بودآسف passim. Царевичъ, ставшій отшельникомъ.

С. Ольденбургъ.